

Ewelina Zabardast, Salim Zabardast

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Październik 2021

WYDZIAŁ INFORMACJI O KRAJACH POCHODZENIA

**URZĄD DO SPRAW
CUDZOZIEMCÓW**

**UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ AZYLU,
MIGRACJI I INTEGRACJI**

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Zastrzeżenie

Niniejszy raport tematyczny został przygotowany w ramach projektu nr 2/1-2015/BK-FAMI „Zwiększenie zdolności pracowników DPU UDSC do zbierania, gromadzenia, analizy i rozpowszechniania informacji o krajach pochodzenia, 2017-2022”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w zakresie Programu Krajowego Funduszu Azylu, Migracji i Integracji – „Bezpieczna przystań”.

Niniejszy raport tematyczny został opracowany przez eksperta zewnętrznego na zlecenie Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Raporty ekspertów zewnętrznych powstające na zlecenie Urzędu do Spraw Cudzoziemców są materiałami wykorzystywanymi na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Treść raportu nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym raporcie pochodzą z publicznie dostępnych źródeł takich jak: opracowania i raporty organizacji międzynarodowych, rządowych i pozarządowych, artykuły prasowe lub materiały dostępne w Internecie. Niniejszy raport może zawierać również własne spostrzeżenia, doświadczenia i elementy badań terenowych autora.

Prosimy mieć na uwadze, że niniejszy raport stanowi publikację autorską i reprezentuje wyłącznie poglądy i opinie autora.

Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym raporcie nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejszy raport nie jest także i nie może być uważany za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz, instytucji lub organów Unii Europejskiej.

Urząd do Spraw Cudzoziemców ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności prawnej za publikowane w raporcie treści ani nie są zobowiązani do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponoszą odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego raportu, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

KOREKTA TEKSTU i OPRACOWANIE GRAFICZNE: ANNA OZIMEK

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Spis treści

Wstęp.....	5
1. Struktura etniczna i społeczno-ekonomiczna Kabulu	6
1.1. Proces urbanizacyjny.....	6
1.2. Integracja napływowej ludności	10
1.3. Bezpieczeństwo w Kabulu.....	11
1.4. Zróżnicowanie etniczne	12
1.5. Średni standard życia.....	13
1.6. Warunki życia grup najuboższych	14
1.7. Dostęp do służby zdrowia	16
1.8. Dostęp do lekarstw.....	18
1.9. Dzieci ulicy.....	18
2. Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i przestępczość.....	20
2.1. Biurokracja.....	20
2.2. Pochodzenie etniczne a rodzaj wykonywanej działalności	21
2.3. Trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej	21
2.4. Przemoc i porwania dla okupu.....	23
2.5. Sytuacja przedsiębiorców po 15 sierpnia 2021 r.	24
2.6. Kobiety w biznesie	26
3. Kobiety i mężczyźni w Kabulu – tradycja i zmiany	28
3.1. Pozycja i rola kobiet w Afganistanie do upadku rządu Aszraf Ghaniego.....	28
3.2. Sytuacja kobiet po 15 sierpnia 2021 r.	29
3.3. Rola kobiety i mężczyzny w rodzinie	30
3.4. Sytuacja kobiet niezamężnych, wdów i rozwódek	32
3.5. Kobiety w przestrzeni miasta	33
3.6. Dostęp do edukacji	34
3.7. Dostęp kobiet do rynku pracy	35
3.8. Opieka nad dziećmi.....	37
3.9. Narzeczeństwo i małżeństwo	38
3.10. Podpalenia i zabójstwa honorowe	40

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

3.11. Dostęp kobiet do służby zdrowia, położnictwo	41
4 . Migranci wewnętrzni i przesiedleńcy, repatrianci – perspektywy integracji	42
4.1. Migranci wewnętrzni.....	42
4.2. Profil osób opuszczających Afganistan	44
4.3. Proces decyzyjny i finansowanie, strategie migracyjne	46
4.4. Powroty.....	47
4.5. Perspektywa integracji	48
4.6. Wsparcie rządu i organizacji pozarządowych.....	49
4.7. Percepcja osób powracających do Afganistanu	50
5 . Rola i znaczenie mediów	52
5.1. Media w Afganistanie	52
5.2. Dostęp do środków masowego przekazu	53
5.3. Znaczenie mediów w życiu codziennym.....	54
5.4. Sytuacja dziennikarzy; zamachy	55
5.5. Talibowie a media	57
5.6. Cenzura i przepisy krajowe	59
5.7. Wolność słowa	61
5.8. Siła mediów.....	62
6. Komunikacja miejska i z innymi regionami kraju. Handel i podróżowanie; dostęp do lotniska w Kabulu, usługi pocztowe i telekomunikacja	64
6.1. Komunikacja miejska.....	64
6.2. Komunikacja z innymi regionami kraju.....	68
6.3. Handel.....	70
6.4. Dostęp do lotniska	71
6.5. Usługi pocztowe i telekomunikacja.....	72
BIBLIOGRAFIA	74
O AUTORACH	

Wstęp

Autorzy niniejszego opracowania starali się przedstawić w sposób jak najbardziej przystępny możliwie najwięcej informacji dotyczących codziennego życia mieszkańców Kabulu. Treść raportu powstała na podstawie osobistych doświadczeń i obserwacji autora pochodzącego z Afganistanu, rozmów z Afgańczykami mieszkającymi w przeszłości oraz obecnie w Kabulu przeprowadzonych na potrzeby niniejszego opracowania, a także w oparciu o informacje pochodzące z afgańskich środków masowego przekazu, w tym mediów społecznościowych. Niektóre fragmenty tekstu zawierają odniesienia do konkretnych aktów prawnych obowiązujących w Afganistanie.

Niniejsze opracowanie skierowane jest do instytucji rządowych oraz pozarządowych, organizacji pożytku publicznego, ośrodków akademickich oraz indywidualnych osób zajmujących lub interesujących się Afganistanem i jego mieszkańcami.

Występujące w tekście nazwy i terminy w języku *dari* zostały przez autorów zapisane przy pomocy transkrypcji fonetycznej opartej na zasadach polskiej ortografii.

1. Struktura etniczna i społeczno-ekonomiczna Kabulu

Od XX wieku Kabul pozostaje centrum gospodarczym, administracyjnym i politycznym Afganistanu. Leży na skrzyżowaniu ważnych międzynarodowych dróg handlowych prowadzących do Uzbekistanu na północy i Pakistanu na południu. W stolicy mieści się największa ilość przedsiębiorstw i banków co sprawia, że miasto pozostaje największym ośrodkiem biznesowym w kraju. Zamieszkiwany przez wiele grup etnicznych, o różnym statusie społecznym i odmiennym stopniu przywiązania do tradycji czyni Kabul wyjątkowo zróżnicowanym i bogatym kulturowo.

1.1. Proces urbanizacyjny

Kabul jest jednym z najszybciej rozwijających się miast na świecie. Pierwsze masowe migracje do stolicy Afganistanu miały miejsce w latach 80-tych XX wieku i związane były z przemieszczaniem się ludności z obszarów wiejskich objętych konfliktem¹. Podbój Kabulu przez Talibów w połowie lat 90-tych oraz surowe prawo jakie propagowali spowodowało, że mieszkańcy masowo opuszczali kraj w wyniku czego populacja stolicy zmniejszyła się o połowę. Kolejny nagły napływ ludności do Kabulu nastąpił na początku XXI wieku wraz z interwencją USA. Wówczas mieszkający w sąsiednim Pakistanie i Iranie Afgańczycy zwabieni widmem upadku talibów powrócili do Afganistanu. W ciągu zaledwie kilkunastu lat Kabul powiększył się o 11 dystryktów, licząc obecnie 22. Ludność napływowa osiedlała się na obrzeżach miasta tworząc całe osiedla, które z czasem zostały włączone do miasta. Warto zaznaczyć, że oficjalny plan urbanizacyjny miasta nie obejmuje większości osiedli, stąd powszechne jest określanie ich osiedlami nieformalnymi².

¹ Pod koniec 1979 roku rozpoczęła się w Afganistanie trwająca dziewięć lat interwencja zbrojna Związku Radzieckiego wspierającego rząd afgański przeciwko wspieranym przez Stany Zjednoczone mudżahedinom.

² W języku dari osiedla nieformalne określa się słowem *bi naghse*, dosł. bez mapy, bez planu lub *zur abad*, dosł. wybudowane na siłę.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Dystrykty w Kabulu nie mają nazw własnych, określane są liczebnikami porządkowymi. Każdy dystrykt składa się z kilku dzielnic, które z kolei mają nazwy własne³. Za najpopularniejszą dzielnicę w Kabulu uważa się dzielnicę Wazir Akbar Chan⁴ w dystrykcie dziesiątym, która z uwagi na obecność licznych służb porządkowych i punktów kontrolnych w okresie stacjonowania sił międzynarodowych, zwana potocznie *Green Zone*. Mieści się tam zdecydowana większość placówek dyplomatycznych, siedziby organizacji pozarządowych, czołowych mediów i firm telekomunikacyjnych, a także szpitale państwowe.

Jedną z najstarszych i najbardziej prestiżowych dzielnic jest dzielnica Darul Aman⁵ w dystrykcie szóstym, której nazwa pochodzi od pałacu, który się tam znajduje a obecnie pełni funkcje muzeum. Ponadto w dzielnicy mieście się budynek ambasady rosyjskiej oraz budynek, w którym do 2014 roku urzędowali polscy dyplomaci. W tych dwóch dzielnicach znajdują się najlepsze szkoły.

Za kwestie związane z planowaniem przestrzennym i rozwojem miasta odpowiedzialne jest Ministerstwo Rozwoju Miast i Gruntów. Począwszy od 2001 roku bardzo wiele środków finansowych inwestowano w usługi komunalne. Niestety słaba infrastruktura miejska oraz jednoczesny bardzo szybki wzrost liczby ludności spowodowały, że wielu mieszkańców Kabulu nie ma dostępu do podstawowych usług (np. szamba, bieżącej wody). Drogi nie są przystosowane do zamieszkującej stolicę populacji przez co tworzą się gigantyczne korki. Ulice są w złym stanie, w części nieformalnej miasta są nieutwardzone przez co unosi się dużo pyłu.

Slumsy w Kabulu można spotkać w każdej dzielnicy, nawet w tych uznawanych za najbogatsze i najbardziej prestiżowe. Zróżnicowanie i przenikanie się bogatych i biednych świetnie obrazuje widok ze wzgórza Wazir Akbar Chan, z którego na południe widać osiedle rezydencji, willi, ambasady i duży szpital, a na północ, u podnóża góry wznoszą się slumsy. Warto tutaj zaznaczyć, że biedne osiedla wbrew powszechnym przekonaniom charakteryzują się stosunkowo wysokim poziomem bezpieczeństwa. Żyją tam całe rodziny, również z małymi dziećmi, ludzie znają się i pilnują wzajemnego bezpieczeństwa. Życie społeczne w

³ przykładowy adres mieszkania w Kabulu: Ghala Nadżara 3/19, Hesa Dowwom Kheir Chane, Nahila 11, Kabul – ulica Ghala Nadżara nr 3, dom nr 19, dzielnica Kheir Chane, część 2, dystrykt 11, Kabul.

⁴ Wazir Akbar Chan – syn panującego w pierwszej połowie XIX wieku Dost Mohammad Chan, odznaczył się w walkach z Brytyjczykami w czasie I wojny afgańsko-brytyjskiej.

⁵ Pałac Darul Aman – pałac wybudowany w latach 20-tych XX wieku przez króla Amanullah Chana. Był wielokrotnie niszczone w czasie działań wojennych w Kabulu. Niedawno odrestaurowany, aby pełnić funkcję muzeum.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

slumsach nie odbiega diametralnie od tego w mieście. Organizowane są wesela z muzyką na żywo⁶.

Wśród przyczyn wzrostu populacji miejskiej w Kabulu w ciągu ostatnich dekad jest migracja ludności z terenów objętych konfliktem. Brak bezpieczeństwa, walki sił rządowych z rebeliantami, w wyniku których ginęła ludność cywilna sprawiły, że mieszkańcy wsi decydowali się na ucieczkę do lepiej strzeżonych obszarów.

Ponadto, boom budowlany na początku XXI wieku, liczne inwestycje, rozbudowa administracji rządowej oraz szerokie zatrudnienie oferowane przez podmioty międzynarodowe przyciągnęły wielu Afgańczyków do Kabulu. Warto podkreślić, że znaczna część mieszkańców stolicy była całkowicie uzależniona od zatrudnienia rządowego i międzynarodowego. Nagły i niespodziewany upadek rządu i przejście władzy przez Talibów pozostawiły wiele rodzin bez pracy i środków do życia.

Nie każdy kto wyemigrował do Kabulu w poszukiwaniu pracy, po jej znalezieniu sprowadza swoją rodzinę. Koszty życia w Kabulu w stosunku do innych prowincji są wysokie, nierzadko więc pracownik dopóki nie zdobędzie stałej, dobrze płatnej pracy, nie przenosi swojego gospodarstwa domowego do stolicy.

Stolica co roku przyciąga pracowników sezonowych w sektorze handlu i usług. Jedną z grup migrujących okresowo do Kabulu stanowią Uzbegy, którzy latem opuszczają zamieszkiwane na stałe północne regiony kraju i przyjeżdżają do Kabulu aby podjąć prace przeważnie w sektorze budowlanym. Wielu napływowych mieszkańców Kabulu stanowią też osoby samozatrudnione lub pracujące dorywczo.

Wśród licznej populacji miejskiej Kabulu pewną część stanowią osoby powracające z za granicy. Część z nich nie wraca do rodzinnych prowincji w nadziei na podjęcie kolejnej próby opuszczenia kraju. Stolica daje większe możliwości zatrudnienia i znalezienia środków finansowych na kolejną podróż.

Kabul przyciąga również młodych ludzi na studia. Stolica cieszy się największą liczbą uczelni w całym kraju. Najbardziej prestiżowe są uczelnie państwowe: Kabul University, Akademia Wojskowa imienia Marshall Fahim⁷ i Politechnika. Przy każdej z tych uczelni znajdują się akademiki, do 15 sierpnia 2021r. istniały również żeńskie akademiki. Do roku 2018 na studia odbywały się ogólnokrajowe egzaminy, na podstawie których wyłaniane były, a następnie przyjmowane, osoby z najwyższą liczbą punktów. W ciągu ostatnich dekad

⁶ Wesela w slumsach określane są mianem *czahar zanu* co oznacza wesela w siadzie po turecku.

⁷ Marshall Fahim – w rzeczywistości nazywał się Mohammad GHasim Fahim, afgański polityk pełniący funkcję wiceprezydenta za czasów kadencji Hamida Karzaja. Zmarł na atak serca w 2014 roku.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

(dwóch?) wśród studentów przeważającą grupę stanowili Hazarowie. Pod koniec 2018 roku ówczesny prezydent Aszraf Ghani, któremu przypisywano prowadzenie polityki faworyzującej Pasztunów, wprowadził nowy plan egzaminów zgodnie z którym 25% miejsc miało być przydzielanych kandydatom z mniej rozwiniętych regionów. Miało to promować zrównoważony rozwój kapitału ludzkiego na poziomie prowincji, aby jakość życia na tych obszarach uległa poprawie. Plan ten był krytykowany za ograniczenie dostępu do uczelni zdolnym studentom oraz ryzyko obniżenia poziomu kształcenia dostosowując go do kandydatów.

W Kabulu po 2001 roku nastąpił wzrost liczby uczelni prywatnych. Do 15 sierpnia 2021r. niepublicznych uniwersytetów było ponad 60. Obecnie z powodu polityki nowego rządu wielu z nich grozi zamknięcie. Szacuje się, że około 30 procent wszystkich studentów opuściło kraj. Studenci, którzy zostali albo stracili motywację do nauki albo z powodu trudności finansowych nie mogą dłużej płacić za czesne. Część studiujących wcześniej kobiet nie zgadza się z zasadami segregacji płci oraz narzuconym ubiorem i dlatego rezygnują. Inne boją się jeździć na uczelnie z uwagi na kontrolujących telefony i komputery talibów.

Warto wspomnieć o charakterystycznym dla Afganistanu odmiennym od europejskiego systemie wynajmu mieszkań, który jest bardzo powszechny. Najemca wpłaca określoną przez wynajmującego kwotę pieniędzy. Po opuszczeniu nieruchomości pełna kwota jest zwracana wynajmującemu, co sprawia, że w efekcie mieszka on za darmo, pokrywając jedynie koszty eksploatacyjne. Korzyścią dla wynajmującego jest gotówka, którą może inwestować. Wiele osób w Kabulu korzysta z tej formy najmu.

Kabul jest miastem o najdroższej wartości gruntów i mieszkań w kraju. Mimo trwającego przez lata konfliktu mówiło się o zjawisku bańki cenowej na rynku mieszkaniowym. Przed upadkiem rządu ceny domów w formalnej części miasta wahały się od 70 tysięcy dolarów do 500 tysięcy dolarów, w zależności od dzielnicy i stanu budynku. Obecnie w wyniku kryzysu w niektórych dzielnicach ceny spadły nawet do 50 procent.

Kabul otoczony jest przez pasma górskie, co powoduje, iż mieszanka spalin i zanieczyszczonego powietrza nie wydostaje się poza obszar miasta, czyniąc Kabul jednym z najbardziej zanieczyszczonych miast na świecie. Smog dokuczliwy jest szczególnie zimą oraz w porach nocnych, kiedy mieszkańcy jako opału używają różnego pochodzenia śmieci, w tym opon i plastiku. Brak jest dokładnych oficjalnych statystyk, jednakże szacuje się, że w 2021 roku w całym Afganistanie z powodu chorób układu oddechowego i układu krążenia

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

spowodowanych zanieczyszczonym powietrzem zmarło 5 tysięcy osób, z czego 10 procent w samym Kabulu⁸.

Osiedle nowych bloków w jednej z dzielnic Kabulu. Zdjęcie autorstwa Naim Atarud.

1.2. Integracja napływowej ludności

Ludność napływowa osiedla się we wspomnianych wcześniej tzw. nieformalnych osiedlach, których powstanie wymogło wysokie zapotrzebowanie na nowe miejsca zamieszkania, ale których nie obejmuje plan urbanizacyjny miasta. Pochodzenie etniczne w znacznym stopniu determinuje wybór dzielnicy czy okręgu przez osoby przybywające do miasta. Poszczególne grupy etniczne czy plemiona osiedlają się wśród swoich i żyją zwykle w zamkniętym kręgu rodziny i krewnych. Zazwyczaj są to wieloosobowe rodziny zamieszkujące niewielkie lokale, gdzie na jeden pokój przypada od kilku do kilkunastu osób. Kobiety zazwyczaj zajmują się domem, szyją, gotują. Rzadko prowadzą życie poza swoim gospodarstwem, nie chodzą po zakupy. Wynika to z faktu, że przeważnie są to rodziny pochodzące ze wsi, o tradycyjnym podejściu do pozycji i roli kobiety w społeczeństwie.

⁸ <https://www.dw.com/fa-af/air-pollution-killed-5000-people-in-kabul-in-2020/a-56211969>

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Z uwagi na wysoki stopień bezrobocia i ubóstwa, większość ludzi pochłonięta jest rozwiązywaniem własnych problemów, zmaganiem z koniecznością zapewnienia podstawowych potrzeb swojej rodziny, w tym wyżywienia i dachu nad głową. Ludzie nie są przez to tak chętni do niesienia pomocy, gdyż sami znajdują się w potrzebie. Osobną kwestią jest fakt, że nie mają wiele do zaoferowania.

1.3. Bezpieczeństwo w Kabulu

Kabul, podobnie jak inne duże miasta w Afganistanie, borykał się z problemem przestępczości zorganizowanej i przestępczości pospolitej. Od 2014 roku odnotowywano stopniowy jej wzrost. Coraz częściej zdarzały się morderstwa, napady z bronią w rękę, kradzieże, porwania dorosłych i dzieci, wymuszenia oraz przestępstwa związane z handlem narkotykami. W latach 2017-2019 odnotowano około ośmiu tysięcy spraw karnych, w 2020 roku jeszcze więcej. Z tego powodu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydało nawet zakaz poruszania się na motocyklach będących główną metodą podróżowania przestępców⁹. Coraz większa korupcja wśród organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz niezdolność i brak woli do zatrzymywania przestępców przyczyniły się do rozkwitu anarchii. Pandemia, która pogrzyżyła afgańską gospodarkę tylko ten proces wzmocniła. Najbardziej narażoną branżą stały się sklepy. Sprzedawcy zdecydowali się, mimo mniejszego dziennego utargu, na skracanie godzin pracy z obawy przed wieczornymi napadami.

Odkąd talibowie przejęli władzę w Kabulu odnotowano nagły spadek poziomu przestępczości pospolitej. Przyczyną był strach osób popełniających różnego rodzaju przestępstwa przed, stosowanymi w latach 90-tych przez talibów, surowymi karami. Jednak wysoki stopień bezrobocia, brak w pełni zorganizowanego rządu i działającej policji spowodowały ponowny wzrost przestępczości. Nadal zdarzają się rabunki, napady z bronią i porwania dla okupu.

Nowym zjawiskiem w Afganistanie jest podszywanie się grup przestępczych pod siły porządkowe Talibów. Przeszukują oni mieszkania, dokonują konfiskaty oszczędności, kosztowności i mienia. Społeczność jest zupełnie bezradna wobec tych napaści. Mimo, że według doniesień prasy, Talibowie zatrzymali w październiku 2021r. w Kabulu i Heracie

⁹ <https://www.nytimes.com/2021/03/21/world/asia/kabul-dogs-crime.html>

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

kilkanaście osób podejrzanych o podawanie się za osoby działające na zlecenie obecnego rządu, nie wyeliminowało to całkowicie problemu.

Od chwili przejęcia władzy w Afganistanie, miały miejsce dwa duże zamachy na szyckie meczety w prowincjach Kunduz i Kandahar oraz kilka mniejszych zamachów na członków Talibów w Kabulu. Odpowiedzialność za ataki potwierdziło tzw. Państwo Islamskie.

Mieszkańcy Kabulu zasadniczo unikają poruszania się po mieście po zmroku lub w miejscach opustoszałych, gdyż niesie to ze sobą ryzyko stania się przypadkową ofiarą napadu na tle rabunkowym. Jeśli jednak już muszą wyjść, starają się nie zabierać ze sobą cennych rzeczy np. telefonów komórkowych, aby zminimalizować ewentualne straty.

1.4. Zróżnicowanie etniczne

Kabul pozostaje jednym z najbardziej zróżnicowanych etnicznie miast w całym Afganistanie. Dostępne dane szacunkowe wskazują, że dominującą grupę stanowią Tadżykowie (45 procent) zamieszkujący północne dzielnice miasta. Kolejne znaczące grupy tworzą na zachodzie zamieszkujący graniczący z Kabulem obszar Hazaradżatu Hazarowie (25 procent) oraz na południu Pasztunowie, uznawani za najbardziej wpływową politycznie grupę w Afganistanie. Kabul zamieszkują również inne mniejszości etniczne, takie jak Uzbeki, Turkmeni, Beludżowie oraz Hindusi¹⁰. Inne niż Pasztunowie grupy etniczne utrzymują, że dostępne dane szacunkowe nie są aktualne i nie przedstawiają rzeczywistego odsetka społeczności tadżyckiej czy hazarskiej. Faktem jest, że z powodu toczącego się konfliktu i licznych migracji, a także polityki rządu Pasztunów ostatni spis ludności w kraju był przeprowadzony w drugiej połowie lat siedemdziesiątych. Znaczna część społeczeństwa jest przekonana, że podawany na podstawie starego spisu odsetek Pasztunów jest obecnie zawyżony, w wyniku czego niezmiennie otrzymują oni większą część w ośrodkach władzy i miejsc pracy. W Afganistanie liczba posad rządowych, miejsc na uniwersytetach czy w wojsku przydzielana jest według wielkości populacji poszczególnej grupy etnicznej.

Pochodzenie etniczne nie wpływa na status społeczny czy ekonomiczny poszczególnych mieszkańców Kabulu. Niemniej jednak zarówno w sektorze państwowym jak

¹⁰ <https://worldpopulationreview.com/world-cities/kabul-population>

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

i prywatnym dominuje tendencja zatrudniania i faworyzowania osób ze swojej grupy etnicznej przez osoby zajmujące wyższe stanowiska. Jest to widoczne zwłaszcza w sektorze administracji państwowej.

Na co dzień nie odczuwa się wśród mieszkańców wrogości lub rywalizacji o podłożu etnicznym. Ludzie obcują ze sobą bezkonfliktowo. Czas wolny jest jednak spędzany w gronie swojej grupy etnicznej. Również małżeństwa mieszane etnicznie zdarzają się rzadko i jeśli już to między Pasztunami i Tadżykami. Małżeństwo z osobą hazarskiego pochodzenia uznawane jest za mezalians, zdarza się niezwykle rzadko i jedynie o profilu mężczyzna Pasztun lub Tadżyk i kobieta Hazarka. Mężczyzna hazarskiego pochodzenia nie ma szans na małżeństwo z Pasztunką lub Tadżyczką.

W Kabulu na ulicach dominuje język dari, drugi obok języka paszto oficjalny język używany w Afganistanie. Warto tutaj zwrócić uwagę na fakt, że nie wszyscy Pasztunowie w Afganistanie znają i posługują się rodzimym językiem. Wynika to z prozaicznego faktu jakim jest mniejsza ilość dostępnych na rynku publikacji w języku paszto. W Afganistanie dominują natomiast książki i opracowania licznie drukowane i wydawane w sąsiednim Iranie w języku perskim, dialekcie języka dari.

1.5. Średni standard życia

Jak już zostało wspomniane, z uwagi na niedostosowaną infrastrukturę miasta do tak dużej populacji miejskiej, wielu mieszkańców Kabulu żyje w osiedlach nieformalnych. Większość tych miejsc nie jest wyposażona w szambę, zatem część ścieków służy do rynsztoku, a część gromadzona jest w wyznaczonym miejscu obok domu, skąd zabierana jest raz na jakiś czas przez odpowiednich pracowników. Każdy dom posiada zbiornik na wodę, zwykle umiejscowiony na dachu, który napełniany jest rotacyjnie raz w tygodniu wodą miejską z rur. Wiele rodzin wieloosobowych zaopatrzyło się dodatkowo w studnię i pompę, gdyż racja wody miejskiej im nie wystarcza. Wodę do picia najbezpieczniej jest kupować w sklepie. Woda ze studni nie jest w ogóle oczyszczona, zatem nie nadaje się do spożycia, natomiast wodę miejską można pić wyłącznie po jej zagotowaniu. Aby zbudować studnię w Kabulu trzeba obecnie wykopać otwór na głębokość aż 90 metrów, gdyż z uwagi na bardzo dużą liczbę mieszkańców Kabulu, dopiero na tym poziomie znajduje się woda.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Większość przedstawicieli klasy średniej w Kabulu posiada przynajmniej jeden samochód. Pomimo braku dostępu do bieżącej wody i kanalizacji, mieszkania są w pełni wyposażone w sprzęt AGD i RTV. Zimą domy ogrzewa się paląc w piecu drewnem, węglem lub trocinami, w Kabulu tylko w jednej dzielnicy doprowadzone jest ogrzewanie miejskie, w dzielnicy Makrujan.

1.6. Warunki życia grup najuboższych

Do upadku rządu Aszraf Ghaniego w połowie sierpnia 2021 roku, dane szacunkowe wskazywały, że ponad połowa populacji w Afganistanie żyje poniżej granicy ubóstwa. Najnowsze analizy Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) podają, że wskaźnik ten może niebawem wzrosnąć do 97 procent¹¹. Afganistan nigdy nie doświadczył w swojej historii tak głębokiego kryzysu gospodarczego, humanitarnego oraz całkowitego zahamowania rozwoju jak obecnie na skutek upadku rządu. Blisko dwumiesięczna przerwa w handlu krajowym i zagranicznym, upadek całej administracji państwowej oraz całkowite zamrożenie rezerw pieniężnych w bankach dotknęły każdej dziedziny życia wszystkich obywateli. Bardzo duża liczba mieszkańców Kabulu zatrudniona była w administracji państwowej lub przez podmioty zagraniczne. Wiele firm prywatnych świadczyło usługi lub zaopatrywało międzynarodowe siły wsparcia stacjonujące w Afganistanie. Wraz z wycofaniem się wojsk i upadkiem rządu, z dnia na dzień, całe rodziny straciły źródło utrzymania. Wiele osób żyjących dotychczas na średnim poziomie popadło w ubóstwo i w długi. Tuż po upadku rządu i problemem z płynnością gotówki na rynku oraz wstrzymaniem płac, powszechnym sposobem na zdobycie środków na wyżywienie stało się w stolicy wyprzedawanie artykułów domowych, od mebli, sprzętu RTV i AGD po drobne artykuły użytku codziennego. Miały też miejsce pojedyncze przypadki sprzedaży dzieci¹².

Warto podkreślić, że nie wszyscy najubożsi mieszkańcy Kabulu mieszkają w slumsach na obrzeżach miasta. W każdej dzielnicy, również w uznawanej za bogatą Wazir Akbar Chan, są osiedla biedoty, gdzie ludzie żyją w namiotach. Część bardzo ubogich osób mieszka w samym centrum Kabulu, np. w mieszkaniach otrzymanych od państwa w latach

¹¹ <https://www.undp.org/press-releases/97-percent-afghans-could-plunge-poverty-mid-2022-says-undp>

¹² Na początku października kobieta zdecydowała się sprzedać swoje półtoraroczne dziecko za 30 tysięcy afgani (około 400 USD);

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

80-tych. Lokale są w bardzo złym stanie technicznym, jest wilgoć, grzyb, często nieszczelne okna i drzwi, połatany dach. Zimą najbiedniejsi mieszkańcy używają starych pieców w których palą szkodliwymi odpadami. Dieta osób biednych ogranicza się do spożywania ziemniaków, warzyw, chleba i słodkiej herbaty. Ryż jest artykułem droższym i nie jest spożywany często. Mięso z uwagi na swoją cenę jest w zasadzie całkowicie wykluczone z diety¹³. W Kabulu działa wprawdzie od lat w ramach ONZ Światowy Program Żywnościowy, który dostarcza okazjonalnie paczki żywnościowe najbiedniejszym. Dla wielu rodzin jest to bardzo duże wsparcie, jednak zdecydowanie niewystarczające oraz nieeliminujące problemu niedożywienia.

Osoby żyjące w slumsach zmagają się z brakiem podstawowych środków higienicznych. Zimą temperatura w prowizorycznych mieszkaniach lub namiotach spada poniżej zera. Przestrzenie są małe, choroby rozprzestrzeniają się bardzo szybko. Ludzie cierpią z powodu głodu i niedożywienia. Powszechnym zjawiskiem jest zbieranie przez najbiedniejszych wystawionego przez pracowników hoteli jedzenia. W slumsach nie ma dostępu do wody pitnej. Raz na jakiś czas podjeżdża cysterna z wodą. Kto ma na to środki, może pozwolić sobie na jej kupno.

Pomimo bardzo trudnych warunków, zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym, mieszkańcy slumsów starają się prowadzić normalne życie społeczne i towarzyskie.

¹³ Średnia cena mięsa w Kabulu wynosi 450 afgani (5 USD).

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Tymczasowy obóz dla osób wewnętrznie przesiedlonych w dzielnicy Kheir Chane w Kabulu.
Archiwum prywatne.

1.7. Dostęp do służby zdrowia

W Kabulu dostęp do usług opieki medycznej w stosunku do innych prowincji jest lepszy, niemniej jednak także w stolicy szpitale nie mają możliwości przeprowadzenia bardziej skomplikowanych badań. Zdecydowana większość mieszkańców Kabulu korzysta z państwowej opieki zdrowotnej ponieważ jest ona darmowa. W mieście jest kilka szpitali finansowanych przez inne kraje, potocznie nazywane np. szpitalem francuskim, niemieckim, japońskim. Osoby bardziej zamożne decydują się na prywatną opiekę medyczną. Prywatne szpitale mają nowocześniejszy sprzęt medyczny, lepszych lekarzy i większy nacisk kładzie się w nich na przestrzeganie zasad higieny. Wiele osób, jeśli może sobie na to pozwolić,

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

decyduje się na leczenie za granicą, głównie w Pakistanie i Indiach. Wyjątek stanowią szpitale dla dzieci. Kabul jest miastem o największych możliwościach leczenia szpitalnego najmłodszych. Szpitale są zaopatrzone w nowoczesny sprzęt pochodzący z funduszy międzynarodowych.

Afgańczycy dopóki nie mają poważnych objawów choroby, nie korzystają z usług służby zdrowia. Leczą się domowymi sposobami i medycyną tradycyjną. Gdy domowe sposoby nie pomagają, chorzy korzystają z rad farmaceuty, który m.in. może założyć wenflon i robi zastrzyki. Bardzo powszechne jest przyjmowanie kroplówek w domu, nawet przy zwykłym zatruciu. Wizyta w szpitalu to ostateczność. Niestety nierzadko powoduje to, że na pomoc choremu jest już za późno. W Afganistanie, również w stolicy, nie jest powszechne zjawisko profilaktyki, co wynika zarówno ze słabego dostępu do opieki medycznej jak i niskiej świadomości społeczeństwa.

Zarówno publiczna jak i państwowa służba zdrowia oferuje pomoc w nagłych przypadkach. W Kabulu, w *Szahr-e nau* znajduje się jeden specjalistyczny szpital dedykowany wyłącznie nagłym przypadkom, głównie ofiarom zamachów. W pozostałych szpitalach są szpitalne oddziały ratunkowe, tzw. *emergency*. Są duże kolejki, wizyty wiążą się z kilkugodzinnym czasem oczekiwania, chyba że po wstępnym rozpoznaniu istnieje wysokie ryzyko utraty życia, wówczas pomoc udzielana jest natychmiast.

Karetki zazwyczaj służą do transportu rannych ofiar zamachów lub transportu chorych między szpitalami. Z uwagi na małą liczbę karetek i słabą ich dostępność, a także duże natężenie ruchu na drogach i korki, mieszkańcy Kabulu w nagłych przypadkach, np. gdy chory ma objawy udaru czy ataku serca, starają się na własną rękę dotrzeć do szpitala. Jest duża szansa na to, że dotrą do niego szybciej, niż gdyby mieli czekać na transport medyczny.

Przerwa w handlu zagranicznym i brak płynności finansowej spowodowane upadkiem rządu wpłynęły negatywnie na sektor służby zdrowia. Wiele placówek, zwłaszcza na prowincji, zmuszonych zostało do zaprzestania świadczenia usług medycznych. Wielu wykwalifikowanych lekarzy opuściło Afganistan, a ci którzy zostali nie otrzymują od kilku miesięcy wynagrodzenia. W szpitalach i przychodniach kończą się lub już skończyły lekarstwa dla chorych, środki ochronne dla pracowników i akcesoria medyczne. W wyniku przejścia władzy przez talibów, mniej więcej co czwarty szpital przeznaczony do leczenia chorych na COVID-19 został zamknięty¹⁴.

¹⁴ <https://www.nytimes.com/2021/09/22/world/asia/afghanistan-covid-hospitals.html>

1.8. Dostęp do lekarstw

W Kabulu, podobnie jak w całym kraju, do 15 sierpnia 2021 roku nie było problemów z dostępem do lekarstw. Apteki były dobrze zaopatrzone. Niektóre pracowały w trybie 24 godzinnym przez 7 dni w tygodniu. Lekarstwa były stosunkowo tanie. Problemem była jedynie niska jakość oferowanych medykamentów co wpływało na ich skuteczność. Upadek rządu spowodował trudności z przepływem gotówki, zamknięcie granic, wstrzymanie importu i ogólnokrajowe problemy z zaopatrzeniem. Mieszkańcy kraju mieli duże trudności z wykupieniem lekarstw, wielu brakowało w aptekach w całym mieście. Większość medykamentów sprzedawanych w afgańskich aptekach pochodzi z Indii i Pakistanu. Lekarstwa z innych krajów są drogie, niewielka część społeczeństwa mogłaby pozwolić sobie na ich kupno, dlatego też przedsiębiorcy nie decydują się na ich sprowadzanie. Powszechnym zjawiskiem w Afganistanie jest przywożenie lekarstw z Europy, również jako formy podarunku. Z uwagi na wspomnianą wcześniej niską jakość dostępnych farmaceutyków oraz ich słabe działanie, lekarze częściej i szybciej decydują się na podanie antybiotyku choremu. W Afganistanie wszystkie lekarstwa dostępne są bez recepty. Recepta funkcjonuje jedynie jako informacja o przepisany leku i nie jest wymagana przy zakupie.

1.9. Dzieci ulicy

Kabul jest jednym z najbardziej niebezpiecznych dla dzieci miast na świecie. Prawo pracy tylko w teorii reguluje minimalny wiek zatrudnienia małoletnich osób. W rzeczywistości praca dzieci od piątego do czternastego roku życia bez względu na płeć jest czymś powszechnym. W dzielnicy Bot Chak, we wschodniej części Kabulu, zamieszkiwanej w większości przez Pasztunów, chłopcy zaraz po ukończeniu siódmego roku życia wysyłani są do pracy. Dzieci pracują w niebezpiecznym środowisku, narażone są na zranienia, wypadki a także na ataki werbalne i fizyczne. Dzieci pracujące na ulicy cierpią z powodu niedożywienia, nie mają możliwości edukacji, skorzystania z pomocy medycznej, a wiele z nich cierpi na choroby płuc z powodu ciągłego przebywania wśród spalin i kurzu.

Wśród najczęściej spotykanych prac podejmowanych przez małoletnich jest sprzedaż detaliczna na ulicy gum do żucia lub długopisów, zbieranie śmieci, polerowanie butów, praca w zakładach blacharskich, przy wypalaniu cegieł, szukanie klientów dla taksówkarzy.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

W Afganistanie nie funkcjonuje inspekcja pracy, która choć w minimalnym stopniu chroniłaby małoletnich na rynku pracy. Dzieci pracujące są niewidoczne dla systemu oraz dla większości społeczeństwa.

Małoletni pracują za najniższe stawki. Nierzadko zdarza się, że są jedynymi żywicielami swoich rodzin. Według ogólnodostępnych informacji szacowało się, że przed pandemią mniej więcej co czwarte dziecko pracowało. Pandemia i załamanie gospodarki sprawiło, że co druga rodzina zmuszona była wysłać przynajmniej jedno dziecko do pracy. Obecnie można zauważyć jeszcze większą liczbę pracujących dzieci na ulicach Kabulu, spowodowaną nagłym wzrostem bezrobocia¹⁵.

Stosunek społeczeństwa do dzieci ulicy jest częściowo determinowany przez status społeczny. Osoby zamożniejsze znajdują chwilę aby kupić coś od małoletnich lub w jakiś inny sposób ich wspomóc. Jednak większość mieszkańców Kabulu, zwłaszcza po upadku rządu, z trudem sama utrzymuje swoje rodziny. Lata wojny sprawiły, że społeczeństwo pochłonięte własnymi problemami ekonomicznymi przechodzi obojętnie wobec dzieci pracujących lub żebrzących na ulicy.

Rząd do tej pory nie był w stanie wyeliminować problemu pracy dzieci. Ogromny procent pomocy najuboższym przed upadkiem rządu pochodził z zagranicy. Zdarzały się też prywatne inicjatywy, taki jak płacenie dzieciom za uczestniczenie w zajęciach szkolnych, aby mogły zrezygnować z pracy i jednocześnie przynieść dzienną stawkę rodzinie. Jednak były to odosobnione przypadki.

Powszechnym zjawiskiem jest również wynajmowanie przez mafię dzieci z najbiedniejszych rodzin w celu zmuszania ich do żebractwa na ulicy. Dotyczy to również niemowląt, którym na uspokojenie i sen podaje się środki na bazie maku.

¹⁵ Telewizja TOLO w październiku informowała, że bezrobocie dotknęło ponad połowę społeczeństwa.

2. Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i przestępczość

Afgańska gospodarka w dużym stopniu uzależniona jest od importu produktów. Do kraju sprowadza się m.in. wszelkiego rodzaju paliwa, podstawowe produkty żywnościowe, takie jak mąkę, olej i cukier oraz lekarstwa. Sektor rolniczy stanowi główne źródło dochodu i eksportu dla jednej czwartej gospodarki kraju. Ma także zasadniczy wpływ na utrzymanie 80 procent populacji.

W Kabulu usługi stanowią główny motor napędowy gospodarki. Ten sektor zatrudnia około 64 procent dostępnej siły roboczej. Dla porównania, sektor produkcyjny zatrudnia ponad 19 procent, a rolnictwo niecałe 18 procent siły roboczej¹⁶.

2.1. Biurokracja

Założenie własnej działalności a potem jej prowadzenie wiąże się w Afganistanie z długim i skomplikowanym procesem biurokratycznym. Po pierwsze dlatego, że brakuje systemów elektronicznych i komunikacji elektronicznej, która ułatwiłaby i przyspieszyła przepływ informacji. Po drugie, z powodu wszechobecnej korupcji i łapówkarstwa. Przykładowo, jednym z koniecznych warunków do założenia działalności w określonych przypadkach jest przedstawienie w Ministerstwie Handlu i Przemysłu zaświadczeń ze wszystkich 34 prowincji w kraju o braku zaległości celnych i podatkowych. Z uwagi na brak możliwości załatwienia sprawy drogą mailową, osoba zainteresowana powinna udać się osobiście kolejno w każdej z prowincji do właściwego urzędu w celu uzyskania takiego dokumentu. Jest to proces czasochłonny i generuje koszty związane z podróżami¹⁷. Niemniej jednak, pracownik ministerstwa może takie zaświadczenie wystawić niemalże od ręki biorąc łapówkę w wysokości około 200 USD. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku pozyskiwania innych dokumentów. Czas trwania procesu założenia działalności może zatem wahać się od dwóch dni, w przypadku przekazywania łapówek, do sześciu miesięcy, w sytuacji gdy osoba chce załatwić wszystko zgodnie z istniejącymi przepisami. Nie znaczy to

¹⁶ <https://awcci.af/wp-content/uploads/2021/04/AWCCI-WNBA-Report-.pdf>, str. 50.

¹⁷ Z uwagi na góry położone w centralnej części Afganistanu oraz słabo rozwiniętą infrastrukturę drogową i brak infrastruktury kolejowej, podróżowanie między prowincjami jest utrudnione.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

jednak wcale, że początkujący przedsiębiorca na tym zaoszczędzi. Same podróże do wszystkich prowincji pochłoną większe koszty niż opłacenie łapówki dla pracownika. W Afganistanie dodatkowe opłaty od przedsiębiorców pobierane są przy każdej okazji. Urzędnik państwowy odpowiedzialny za wystawienie pozwolenia na działalność lub innego poświadczenia może odmówić wydania dokumentu, dopóki nie otrzyma łapówki.

Wśród najbardziej pożądaných oraz przynoszących najlepsze dochody rodzajów działalności gospodarczej jest sprzedaż różnego rodzaju paliwa. Ten typ biznesu jednak, z uwagi na duże korzyści finansowe jakie generuje, pozostaje w rękach wysoko postawionych osób. Wśród najpopularniejszych gałęzi biznesu w Afganistanie są produkcja różnego rodzaju żywności, przemysł budowlany oraz przemysł złotniczy.

2.2. Pochodzenie etniczne a rodzaj wykonywanej działalności

Z uwagi na fakt, że załatwienie formalności i pozwoleń wymaga znajomości w strukturach władzy, bardziej intratny biznes jest przeważnie zdominowany przez Pasztunów. Wyraźnie można to zaobserwować m.in. w przypadku czarnego, lecz niezwykle dochodowego i rozległego rynku narkotykowego lub w przypadku handlu orzechami, który ma bardzo duży rynek eksportowy. W przypadku drobnej działalności nie ma znaczenia pochodzenie etniczne, aczkolwiek można zaobserwować pewne tendencje. Tkaniem dywanów zazwyczaj trudnią się Uzbegy. Jest to rodzaj działalności, który nie wymaga logistyki, specjalistycznego sprzętu czy określonych warunków magazynowania. Na obszarach wiejskich zamieszkujących przez tę grupę etniczną, gdzie słabo rozwinięta jest infrastruktura, tkanie dywanów w domach jest bardzo popularnym zajęciem. Hazarowie natomiast dominują wśród dostawców i pomocników.

2.3. Trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej

Prowadzenie własnej działalności w Afganistanie wiąże się z wieloma problemami. Na rynku istnieje niezdrowa konkurencja. Osoby posiadające koneksje w rządzie, czy parlamencie dążą do monopolizacji rynku. Na nowych konkurentów nasyłane są kontrole,

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

wymuszające wysokie opłaty za uzyskanie koncesji. Osoba, która nie posiada znajomości nie przebiję się z własnym biznesem.

Dużym problemem jest wszechobecna korupcja. W przypadku importu produktów do kraju, płacenie łapówek zaczyna się w urzędzie celnym w chwili przekroczenia towaru przez granicę, a kończy w momencie magazynowania towaru. Bardzo powszechnym zjawiskiem jest szukanie dodatkowego dochodu przez pracowników policji, którzy namierzają przedsiębiorców i tworząc pozorne problemy wymagają od nich opłat za ich rozwiązanie. Jednym słowem, powodzenie w biznesie w Afganistanie nie jest możliwe bez korupcji. Mieszkańcy kraju skarżą się na urzędy skarbowe oraz konieczność zbyt częstego rozliczania się, które za każdym razem wiąże się z przekazaniem łapówki.

Przedsiębiorcy, którzy chcieliby zaistnieć na dalszym rynku zagranicznym napotykać trudności natury instytucjonalnej. Eksport towaru poza region nie jest możliwy z uwagi na brak właściwego urzędu w kraju, który wydawałby certyfikaty jakości zgodne ze standardami obowiązującymi np. w krajach Unii Europejskiej. Przedsiębiorcy szukając rynku zbytu, wysyłają więc towar do Indii i Pakistanu, gdzie po uzyskaniu odpowiednich licencji i certyfikatów z tamtejszych urzędów, jest on sprzedawany w Europie po dużo wyższych cenach jako pakistański lub indyjski. Poważną przeszkodą utrudniającą eksport produktów żywnościowych z kraju jest brak dobrych chłodzi do magazynowania oraz ciężarówek chłodniczych służących do transportu. Z uwagi na fakt, że Afganistan nie ma bezpośredniego dostępu do żadnego portu, handlarze żywnością uzależnieni są od sytuacji politycznej i relacji bilateralnych z Pakistanem przez który przebiega szlak handlowy do portu w Karaczi. Zamknięcie granic lub zmniejszenie ich przepustowości powoduje ogromne straty wśród afgańskich producentów i sprzedawców żywności¹⁸. Innym problemem z którym stykają się zwłaszcza przedsiębiorcy zajmujący się produkcją żywności są częste przerwy w dostawie prądu. Żywność pozbawiona możliwości właściwej obróbki cieplnej lub niewłaściwie przechowywana bardzo szybko ulega zepsuciu. Używanie generatorów prądu powoduje wzrost cen produkcji, zwłaszcza w sytuacji, gdy cena za litr benzyny wzrosła. To przekłada się na wzrost ceny sprzedaży i skutkuje w spadku ilości klientów.

Wśród problemów dotyczących np. przedsiębiorców prowadzących farmy da zwierząt jest brak specjalistów weterynarzy oraz dobrej jakości leków. W przypadku choroby

¹⁸ Infrastruktura ma ogromne znaczenie w kontekście handlu. Większość handlu zagranicznego kraju przechodzi głównie przez przejścia graniczne w Herat (Iran), Dżalalabad (Pakistan), Aghina (Turkmenistan) i Mazar-e-Szarif (Uzbekistan). Te przejścia graniczne razem obsługują prawie dwie trzecie całego handlu zagranicznego Afganistanu.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

jednego zwierzęcia zdarza się, że brak podjęcia właściwych kroków zaradczych i prewencyjnych prowadzi do pomoru wszystkich zwierząt w hodowli i bankructwa właściciela.

2.4. Przemoc i porwania dla okupu

Bardzo trudnym problem, wobec którego były i obecne władze zdają się być bezradne, są porwania biznesmenów dla okupu. W ciągu ostatnich trzech lat lokalne grupy mafijne były odpowiedzialne za falę porwań. Afgańska telewizja informowała, że według Afgańskiej Izby Gospodarczej w 2021 r. kraj zarejestrował 100 przypadków porwań. Spośród uprowadzonych przedsiębiorców zginęło dziesięciu. W marcu 2021 r. przedsiębiorca z Kabulu spędził 43 dni w niewoli i został uwolniony dopiero po tym, jak jego rodzina pożyczyła 60 000 USD na okup. Z powodu fali porwań około 400 przedsiębiorców zdecydować się miało na wyjazd do Turcji. Po przejęciu władzy przez talibów na krótki czas ustała przestępczość pospolita, w tym porwania i napady z bronią w rękę. Niestety bardzo szybko nastąpił ponowny wzrost. Porwania przedsiębiorców zdarzają się cały czas. 17 września 2021 roku nieznani sprawcy podrzucili pod hotel Intercontinental w Kabulu ciało porwanego 17 dni wcześniej dla okupu przedsiębiorcy¹⁹. W Afganistanie jest tak duże ryzyko przemocy i porwań ze strony konkurentów i mafii, że większość właścicieli firm decyduje się wysłać swoje rodziny na stałe za granicę. Jak podają afgańskie media, w ciągu dwóch miesięcy od upadku rządu zostało porwanych 40 przedsiębiorców. Porwania miały miejsce w Kabulu, Heracie, Kandaharze, Nangarhar, Kunduz i Balch²⁰. Wielu z tych porwanych zginęło. Według Afgańskiej Izby Handlowo-Przemysłowej, powodem tak dużej liczby porwań jest fakt, iż po przejęciu władzy przez talibów zaczął obowiązywać zakaz posiadania broni. Przedsiębiorcy pozbawieni możliwości obrony stali się łatwym celem porwań. Pod koniec października 2021 roku afgańskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ogłosiło, że zamierza wkrótce rozpocząć proces wydawania nowych licencji na broń wszystkim zainteresowanym przedsiębiorcom.

Nowy rząd informuje, że dokłada wszelkich starań aby ścigać przestępców. Do połowy października talibowie mieli zatrzymać 80 osób w związku z popełnieniem morderstw i napadów. W Kabulu oraz w Heracie zatrzymanych zostało kilkanaście osób

¹⁹ <https://tolonews.com/index.php/fa/afghanistan-174721>

²⁰ <https://tolonews.com/afghanistan-175208>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

podszuwających się pod talibów i w ten sposób dokonujących kradzieży. Najbardziej narażeni na napady są sprzedawcy posiadający niewielkie sklepy, gdzie trzymają dzienny utarg. Część z nich, zwłaszcza posiadający sklepy w mniej uczęszczanych miejscach, decyduje się na skrócenie dnia pracy z obawy przed napadem po zmroku.

Mieszkańcy Kabulu jednogłośnie potępiają wszelkie akty przemocy i zwracają się do nowych władz o zapewnienie porządku i bezpieczeństwa. Jednocześnie wskazują wysoki stopień bezrobocia jako przyczynę ponownego wzrostu przestępczości.

2.5. Sytuacja przedsiębiorców po 15 sierpnia 2021 r.

Upadek rządu spowodował szereg negatywnych implikacji zarówno dla dużych jak i małych przedsiębiorstw. Bank Światowy, podobnie jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy, tuż po przejściu władzy przez talibów, zawiesił całkowicie swoje wsparcie finansowe dla Afganistanu. Wiele inwestycji i prac zostało przerwanych, m.in. w budownictwie, kolei i rolnictwie. Szereg firm i przedsiębiorców zaangażowanych w projekty zostało z dnia na dzień bez finansowego wsparcia. Na początku października 2021 roku, właściciele i przedstawiciele około 120 firm budowlanych protestowali przed biurem Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kabulu domagając się wypłaty zaległego wynagrodzenia przez Bank Światowy. Protestujący podkreślali, że mają umowy podpisane z Bankiem Światowym, pracowali przy realizacji projektów, ale nie otrzymali należnych im wypłat²¹.

Afgańska gospodarka jeszcze przed upadkiem rządu Aszraf Ghaniego była w dużym stopniu uzależniona od pomocy międzynarodowej. Z uwagi na obawę przed finansowaniem talibów, po przejściu przez nich władzy w kraju, wstrzymano całkowicie zagraniczne granty. Zamrożenie kont spowodowało, że w kraju zaczęło brakować gotówki. Pod bankami ustawiały się gigantyczne kolejki domagających się wypłaty swoich oszczędności Afgańczyków. Miały miejsce protesty i zamieszki, zwłaszcza w Kabulu, gdzie znajduje się najwięcej oddziałów banków w całym kraju.

Banki pozbawione dostępu do gotówki wprowadziły limity na wypłaty. W zależności od banku, można było wypłacić z jedynie 200 lub 400 dolarów tygodniowo. Dodatkowo,

²¹ <https://twitter.com/tolonews/status/1453620184720289797>

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

chcąc zatrzymać jak najwięcej gotówki w kraju, nałożono wysokie prowizje w przypadku transferu pieniędzy za granicę²².

Przedsiębiorcy, jak również pozostali mieszkańcy kraju, stracili zaufanie do instytucji bankowych, które w chwili kryzysu pozbawiły ich dostępu do pieniędzy. Przedsiębiorcy nie mają jak zapłacić za importowane do kraju produkty lub z czego opłacić dostawców. W Afganistanie zaczyna brakować produktów, a ceny tych które zostały wzrosły. Wzrosły również ceny za benzynę i gaz. Na początku listopada 2021 wynosiły 90 afgani za jeden litr gazu (1 USD) i 76 afgani za 1itr benzyny (0,84 USD)²³.

Import towarów do Afganistanu odbywał się w dolarach, stąd też duże uzależnienie afgańskiej gospodarki od tej waluty²⁴. Z uwagi na brak w kraju instytucji drukującej afgańską walutę, nie ma możliwości wprowadzenia brakującej kwoty na rynek²⁵.

Upadek rządu spowodował m.in. również, że afgańscy przedsiębiorcy nie mogą brać udziału w targach EXPO w Dubaju, odbywających się od 1 października 2021 roku do 31 marca 2022 roku. Rząd afgański nie wpłacił w wymaganym terminie pozostałych 3 z 7 milionów dirhamów potrzebnych do budowy stanowiska. Afgańscy przedsiębiorcy zostali przez to pozbawieni możliwości nawiązania kontaktów handlowych oraz znalezienia rynku zbytu na towary eksportowe, takie jak produkty rolnicze, suszone owoce i rękodzieło. Udział w targach mógł być szansą dla wielu osób na zniwelowanie skutków ekonomicznych suszy oraz na zgromadzenie środków pieniężnych przed nadchodzącą zimą.

Zamknięcie biur paszportowych i innych urzędów państwowych, a także placówek dyplomatycznych uniemożliwiło odbycie przedsiębiorcom zaplanowanych podróży służbowych. Sytuację afgańskich biznesmenów dodatkowo utrudnia zamknięcie granic. Najbardziej dotkliwe było zamknięcie przejść granicznych z Pakistanem (Torkham i Spin Boldak), największym odbiorcą krajowego eksportu. Zamknięcie granic przypadło na okres zbiorów i największego sezonu na owoce, które pozbawione rynku zbytu psuły się w oczekiwaniu na transport powodując ogromne straty.

Kryzys gospodarczy dotknął prawie każdą dziedzinę handlu. Sprzedawcy drewna, pomimo spadku cen towaru w stosunku do lat poprzednich, nie mają w tym roku klientów.

²² W przypadku transferu 100 tysięcy USD za granicę, prowizja wynosiła cztery tysiące USD.

²³ Przed 15 sierpnia ceny za litr wynosiły: za gaz 55-60 afgani (0,64 USD), za benzynę 45-53 afgani (0,56 USD).

²⁴ kurs dolara na początku listopada 2021 roku wynosił 90 afgani. Dla porównania, w lipcu tego samego roku była to kwota 79,50 afgani.

²⁵ Afgańska waluta drukowana zawsze była poza granicami kraju. W 2020 roku Polska wygrała przetarg na wydruk 10 miliardów afgani (około 111 milionów USD), ale z powodu upadku rządu, współpraca w tym zakresie została całkowicie wstrzymana.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Większości mieszkańców kraju z trudem wystarcza pieniędzy na zakup żywności, kupno opału na zimę schodzi na dalszy plan. To z kolei uderza w handlarzy drewnem, wielu z nich zapożycza się lub zmuszonych jest zamknąć swoją działalność. Mimo, że cena złota na rynku wzrosła, w podobnej sytuacji znaleźli się złotnicy i handlarze biżuterią. Ludzie zamiast kupować wyroby jubilerskie, sami masowo wyprzedają posiadane złoto.

Zamknięcie lotniska i brak lotów negatywnie wpłynęły na eksport afgańskich dywanów. Mimo że znacznie spadły ich ceny, krajowy rynek również mocno osłabł. Za dywany już sprzedane za granicą sprzedawcy nie otrzymują realnie pieniędzy z uwagi na problemy z transferami i wypłatą środków. Afganistan eksportuje dywany o średniej wartości około 1 miliarda dolarów rocznie²⁶.

Poprzedzające upadek rządu walki pomiędzy talibami a afgańskimi siłami narodowymi spowodowały masową utratę pracowników przez przedsiębiorców. Wielu zatrudnionych porzuciło miejsca pracy i przeniósł się w bezpieczniejsze miejsca. Część z nich zdołała wyjechać z kraju jeszcze przed zamknięciem granic. Warto podkreślić, że w Afganistanie nie ma płacy minimalnej dla pracowników prywatnych. Firma może rekrutować pracownika oferując każde wynagrodzenie, za które ten zgodzi się pracować. Na rynku brakuje też klientów, wielu ludzi wyjechało, a jeszcze więcej znajduje się w bardzo trudnej sytuacji finansowej. Skala usług w kraju również dramatycznie spadła. Mimo obniżek cen np. w restauracjach czy salonach fryzjerskich, klientów nie ma. Szacuje się, że dochody właścicieli małych firm usługowych spadły nawet o 90 procent.

2.6. Kobiety w biznesie

W Afganistanie istnieje Izba Handlowo-Przemysłowa Kobiet Afgańskich (AWCCI), która jest bardzo zaangażowana we wspieranie udziału Afganek w rozwoju gospodarczym kraju. Prowadzi szkolenia, przygotowuje analizy, zapewnia pomoc prawną i walczy z dyskryminacją płci na rynku pracy²⁷.

W ciągu ostatnich pięciu lat nastąpił znaczny wzrost liczby firm prowadzonych przez kobiety. Działalność przedsiębiorstw koncentrowała się wokół branży odzieżowej, rękodzielnictwa, produkcji żywności i edukacji. Głównym źródłem kapitału były osobiste

²⁶ <https://tolonews.com/fa/business-174912>

²⁷ <https://awcci.af/en/>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

oszczędności kobiet. Kobiety prowadziły własne restauracje, produkowały odzież pod własną marką. Niektóre firmy zatrudniały po kilkaset osób. Warto podkreślić, że wśród pracowników zatrudnianych przez właścicielki firm, trzy czwarte stanowiły inne kobiety. Wśród problemów z jakimi stykały się afgańskie kobiety biznesu w Kabulu były trudności w dostępie do informacji i usług rządowych, co wynikało częściowo z niskiej reprezentacji kobiet w rządzie. Właścicielki firm miały bardzo małe szanse na podpisanie kontraktów rządowych z uwagi na brak poparcia i odpowiednich znajomości. Udział kobiet w międzynarodowych targach handlowych był dużym wyzwaniem. Kobietom dużo trudniej było uzyskać wizę. Zazwyczaj towarzyszyć musiał jej męski członek rodziny co generowało dodatkowe koszty podróży. Kobiety nie prowadziły sprzedaży online, nie miały odpowiedniego przeszkolenia tym zakresie. Z powodów bezpieczeństwa wiele kobiet miało ograniczone możliwości przemieszczania się, co utrudniało im wykonywanie codziennych obowiązków zawodowych.

Po upadku rządu i w okresie go poprzedzającym, wiele kobiet z obawy przed talibami zdecydowało się na zamknięcie swoich firm. Wiele z nich opuściło kraj. Postęp jaki osiągnęły przez ostatnie lata uległ zahamowaniu jeśli nie regresji. Zaraz po przejęciu kontroli w kraju talibowie nakazali kobietom pozostanie w domach, aby nie pracowały dopóki sytuacja w kraju się nie uspokoi. W tym czasie nowopowstały rząd nie obsadził w swoim kierownictwie żadnych kobiet i zlikwidował Ministerstwo do Spraw Kobiet. Należy spodziewać się, że z czasem pojawią się kolejne ograniczenia, które narażą afgańskie kobiety na marginalizację i wykluczenie. W Afganistanie z powodu wielu lat wojny i ofiar jakie pochłonęła, wiele kobiet jest wdowami i jedynymi żywicielkami rodziny. Talibowie nakazując im pozostanie w domu niszczą ich zawodowe osiągnięcia, pozbawiają działalności i środków do życia, skazując wiele z nich wraz z rodzinami na życie w nędzy.

3. Kobiety i mężczyźni w Kabulu – tradycja i zmiany

3.1. Pozycja i rola kobiet w Afganistanie do upadku rządu Aszraf Ghaniego

Kobiety w Afganistanie były zawsze, ze względu na płeć, marginalizowane. W społeczeństwie wieloetnicznym i tradycyjnym pełniły role podrzędne mężczyznom. W historii Afganistanu były wprowadzane próby wprowadzenia reform na rzecz poprawy ich sytuacji²⁸, jednak w społeczeństwie konserwatywnym, w którym silną rolę odgrywały plemienne zasady, bez powodzenia. W czasie panowania talibów w latach 90-tych, kobiety nie miały prawa pracować, uczyć się, wychodzić z domu bez zgody i towarzystwa męskiego członka rodziny. Miały nakaz noszenia burek – strojów zakrywających sylwetkę oraz twarz. Kobietom nie można było odbyć wizyty u lekarza mężczyzny, natomiast kobiety lekarze były zmuszone do pozostania w domu i zaprzestania swoich praktyk lekarskich. Skutkiem było praktyczne całkowite pozbawienie kobiet możliwości leczenia. Przełomem był rok 2001 oraz interwencja sił międzynarodowych. Od tego czasu następowała stopniowa poprawa nie tylko sytuacji bezpieczeństwa, ale również sytuacji kobiet. Powstał szereg dokumentów mających na celu wprowadzenie reform na rzecz zwiększenia praw kobiet m.in. Narodowa Strategia Rozwoju Afganistanu oraz Narodowy Plan Działania na rzecz Kobiet Afganistanu (NAPWA)²⁹. Najistotniejsze zmiany dotyczyły kwestii poprawy ich pozycji na arenie prawnej i politycznej. Dzięki wprowadzonym zmianom, kobiety mogły brać udział w wyborach krajowych, zajmować stanowiska w administracji państwowej. Utworzono parytety w Parlamencie³⁰. Powstało Ministerstwo do Spraw Kobiet³¹. Kobiety zajmowały stanowiska w rządzie, były ambasadorami w placówkach

²⁸ Podczas rządów króla Habibullaha oraz jego następcy króla Amanullaha na początku lat 20-tych próbowano wprowadzić reformy dotyczące m.in. zniesienia poligamii, promocję kształcenia dziewcząt, wystąpienia publiczne kobiet bez nakrycia głowy, prawo do dziedziczenia. Kolejne próby przede wszystkim w kwestii podniesienia dostępu do edukacji dziewcząt były podejmowane na początku lat 80. Niestety lata 90 i pojawienie się talibów zniweczyły wszelkie postępy w tej dziedzinie.

²⁹ <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/afg149120.pdf>

³⁰ W Meszrano Dżirga (senat) spośród 102 mandatów, 17 jest zarezerwowanych dla kobiet, w Wolesi Dżirga (sejm) na 250 mandatów, 68 przeznaczonych jest dla kobiet, co sprawia, że Afganistan miał do 15 sierpnia 2021 roku jeden z najwyższych wskaźników udziału kobiet w parlamencie w regionie.

³¹ <https://mowa.gov.af/dr> - strona aktywna w dniu 02.11.2021 roku, ministerstwo w internecie funkcjonuje pod niezmienioną przez talibów nazwą.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

dyplomatycznych, prowadziły własne audycje radiowe i telewizyjne i brały czynny udział w programach dotyczących procesów rozwojowych.

Zmiany te jednak w rzeczywistości odczuły przede wszystkim elity i kobiety z większych miast. Na wsiach sytuacja mimo upływu czasu nie zmieniła się znacząco. W niektórych rodzinach kobiety nadal potrzebują pozwolenia męskiego członka rodziny np. aby zagłosować (a także głosują tak jak zdecydują mężczyźni członkowie ich rodziny, często główną przyczyną jest analfabetyzm kobiet), podjąć pracę lub naukę.

Wymiar sprawiedliwości i sądownictwo to obszary które mimo wielu zmian pozostawały głównie w sferze mężczyzn. Na szczeblu kierowniczym w sądzie najwyższym nie było kobiet, co przekładało się bezpośrednio na ich słabszą pozycję i status prawny w sprawach cywilnych i karnych. Dżirga³² w Afganistanie na obszarach wiejskich pozostaje poza zasięgiem kobiet, gdzie jako forma tradycyjnej instytucji odgrywa nadal bardzo silną rolę w rozwiązywaniu sporów i problemów lokalnych społeczności. Nierzadko, jej konserwatywne wytyczne stoją w sprzeczności z zapisami konstytucji a nawet z przepisami prawa karnego lub cywilnego. Wprawdzie art. 22 Konstytucji podpisanej 16 stycznia 2004, ratyfikowanej 26 stycznia ust. 2 o równości, stanowi, że „obywatele Afganistanu – zarówno mężczyźni, jak i kobiety – mają równe prawa i obowiązki w obliczu prawa”. Niemniej jednak, życie Afganek nadal pozostaje w większym stopniu pod wpływem mieszanki prawa zwyczajowego, prawa islamskiego i tradycji kulturowych, z których żaden element nie sprzyja równouprawnieniu.

3.2. Sytuacja kobiet po 15 sierpnia 2021 r.

Pomimo licznych zapewnień społeczności międzynarodowej podczas negocjacji pokojowych w Doha o nieograniczaniu praw kobiet, talibowie z chwilą przejęcia władzy w kraju, narzucili szereg restrykcji uderzających w żeńską część społeczeństwa. Największy sprzeciw wzbudziła zmiana w połowie września 2021 roku dotychczasowej nazwy Ministerstwa do Spraw Kobiet na Ministerstwo Propagowania Cnót i Zapobiegania Występkom. Jednocześnie wszystkim kobietom pracującym poza sektorem służby zdrowia oraz uczącym się, nakazano pozostanie w domach. Z dnia na dzień stacje radiowe i

³² Dżirga – rodzaj zgromadzenia zrzeszający zwykle starszych mężczyzn uznawanych za autorytety mogące rozwiązywać spory i decydować w sprawach ważnych dla lokalnej społeczności; obrońcy praw kobiet krytykują ten rodzaj tradycyjnego orzekania z uwagi na m.in. dyskryminację płci.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

telewizyjne prowadzone przez kobiety zostały zamknięte. Jako przyczynę podjętych w powyższym zakresie decyzji, talibowie podawali niepewną sytuacją bezpieczeństwa w kraju oraz konieczność przystosowania miejsc pracy i nauki do zasad, bliżej nieokreślonych przez nowe władze, szariatu.

Talibowie mimo wcześniejszych deklaracji dopuszczenia kobiet do administracji rządowej, nie uwzględnili ich w ogłoszonym na początku września gabinecie politycznym. Wszystkie kobiety, które dotychczas zajmowały wyższe stanowiska w rządzie, pozostają do odwołania w domu. Wraz z ograniczeniem kobietom prawa do podjęcia pracy, talibowie pozbawili je również możliwości zarobku. Często, zwłaszcza w Kabulu, kobiety były jedynymi żywicielkami rodzin lub wносиły znaczny wkład finansowy w utrzymanie rodziny.

Usunięcie kobiet z rządu i zmiana nazwy Ministerstwa do Spraw Kobiet spowodowały na początku września protesty kobiet w Kabulu. W trakcie demonstracji talibowie atakowali werbalnie i fizycznie kobiety, przemoc stosowana była również wobec obecnych na miejscu dziennikarzy. Zaraz po tym wydarzeniu nowe władze wydały całkowity zakaz demonstracji organizowanych bez zgody rządu. Mimo nowego rozporządzenia, utrzymujący się brak zgody talibów na powrót kobiet do pracy i do szkoły powoduje, że do początku listopada 2021 roku w Kabulu miało miejsce jeszcze kilka protestów, jednak na dużo mniejszą skalę.

3.3. Rola kobiety i mężczyzny w rodzinie

Jak już wielokrotnie podkreślano, Kabul jest jednym z najbardziej zróżnicowanych etnicznie, ekonomicznie i społecznie miast w Afganistanie. Rodzimych mieszkańców stolicy jest stosunkowo mało, większość stanowi przesiedlona społeczność wiejska, która z powodu działań zbrojnych, suszy lub bezrobocia przyjechała do stolicy z różnych regionów kraju. Z tego powodu tradycyjny podział ról może być odmienny w poszczególnych rodzinach. Pasztunowie znani są ze swojego bardziej konserwatywnego podejścia do roli kobiet niż na przykład Tadżykowie lub Hazarowie. Wiele zależy również od statusu ekonomicznego danej rodziny i poziomu wykształcenia jej członków. Co do zasady jednak, w tradycyjnej rodzinie afgańskiej to mężczyźni odpowiedzialni są za status ekonomiczny rodziny i często samodzielnie utrzymują całe gospodarstwo domowe. Nierzadko oznacza to konieczność zarabiania wystarczająco dużo, aby utrzymać siebie, żonę, dzieci, a także żyjących rodziców lub teściów oraz niezamężne siostry. Wszyscy mężczyźni przedstawiciele

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

rodziny zdolni do pracy powinni pomagać w utrzymaniu rodziny. Ważną rolą jest także pilnowanie honoru rodziny i dyscyplinowanie/subordynowanie wszelkich niewłaściwych zachowań.

W tradycyjnej rodzinie afgańskiej, kobiety są przede wszystkim odpowiedzialne za prace domowe, gotowanie, wychowywanie dzieci, przyjmowanie gości i wychodzenie naprzeciw potrzebom domowników. Ważną rolą kobiety, mającą wpływ na postrzeganie całej rodziny, jest ugoszczenie gości w najbardziej serdeczny i hojny sposób, na jaki tylko domownicy mogą sobie pozwolić. Kobieta odpowiedzialna jest także za racjonalne porcjowanie żywności.

Obecnie tylko niewielka część Afgańczyków, którzy mieszkają w dużych miastach, takich jak Kabul, ma bardziej liberalne podejście do roli kobiety w społeczeństwie i funkcji jaką pełni w rodzinie. W takich domach spotkamy się na przykład z partycypacyjnym procesem decyzyjnym, w który zaangażowani są wszyscy członkowie rodziny w tym kobiety. Należy bowiem pamiętać, że Kabul to miasto do którego napłynęła ludność z przeróżnych części Afganistanu, w tym z południowych prowincji, takich jak np. Kandahar, Chost, Paktia, Paktika. W tamtym regionie obowiązują wartości plemienne, normy i tradycyjne prawa i nawet w wykształconych rodzinach to mężczyźni są jedynymi decydentami.

Zgodnie z afgańską tradycją od kobiet nie oczekuje się niezależności finansowej i podjęcia zatrudnienia, może ona liczyć na wsparcie męża, ojca lub brata. Jest to jeden z powodów dla którego prawo dziedziczenia pozwala kobietom na otrzymanie jedynie połowy tego co mężczyzna. Rzeczywistość wzięła jednak górę nad tradycją i część kobiet została zmuszona wyjść nieco ze swojej roli. Z uwagi na trwający ponad cztery dekady konflikt, wiele kobiet, które zostało wdowami lub których mężowie nie są w stanie pracować, stało się jedynymi żywicielkami rodziny i cieszą się takim samym szacunkiem co mężczyźni. Stolica daje większe możliwości zatrudnienia kobiet, dlatego też w Kabulu jest sporo rodzin w których to kobieta przejęła tradycyjną rolę mężczyzny i odpowiedzialna jest za utrzymanie całej rodziny. Nie oznacza to jednak, że porzuciła ciężące na niej dotychczas obowiązki domowe i rodzinne.

3.4. Sytuacja kobiet niezamężnych, wdów i rozwódek

W wyniku trwającego w kraju ponad 40 lat konfliktu liczba wdów, zwłaszcza tych po członkach afgańskich sił bezpieczeństwa, znacznie wzrosła. Większość afgańskich wdów stanowi jedną z najwrażliwszych grup i przeważnie cierpi wraz ze swoimi dziećmi skrajne ubóstwo. Przeważająca część tych kobiet to analfabetki, nieposiadające dokumentów, na co dzień wykonujące najprostsze usługi. Zdarza się, że zmuszone są do zebrania, aby jakoś wykarmić dzieci. Po upadku rządu wiele z tych kobiet znalazło się na ulicy. W niektórych przypadkach po śmierci męża, kobieta pozostawia swoje dzieci rodzinie zmarłego męża, a sama wraca do domu rodziców. Czasem, jeśli jest wystarczająco młoda, ponownie wychodzi za mąż. W rodzinach konserwatywnych krewni zmarłego czują się w obowiązku zapewnić kobiecie opiekę, dlatego zdarza się, że wdowa poślubia brata swojego zmarłego męża, nawet jeśli miał on już żonę. Jest to powszechne wśród społeczności pasztuńskiej, kiedy wdowę zazwyczaj poślubia brat zmarłego, bez względu na to jak duża dzieli ich różnica wieku. Zdarza się, że mężczyzna jest starszy od kobiety, ale również często ma miejsce sytuacja w której nawet kilkunastoletni chłopiec żeni się ze starszą szwagierką. Należy zauważyć, że nie zawsze strony są do tego zmuszane, nierzadko jest to przez wdowy postrzegane jako swego rodzaju ulga, gdyż wiąże się z zabezpieczeniem ekonomicznym jej oraz jej dzieci. Mowa tutaj przede wszystkim o tradycyjnych rodzinach, gdzie kobiety nie są wykształcone i nie podejmowały pracy zawodowej.

Jedynie w rodzinach o wyższym statusie ekonomicznym, a tych jest w Afganistanie niewiele, sytuacja wdowy nie odbiega od sytuacji innych członków rodziny. W Kabulu sytuacja wdów będzie lepsza niż na prowincji, te lepiej wykształcone znajdą pracę i przejmując tradycyjną męską rolę staną się żywicielkami rodziny.

W Afganistanie istnieje osobliwa grupa kobiet bez mężów tzw. *zende biwe*, czyli wdów po żyjących mężach. Mianem tym określane są kobiety, których mężowie mieszkają na stałe za granicą, często latami oczekując na ochronę międzynarodową lub inną formę legalizacji pobytu. Kobiety takich mężczyzn długookresowo żyją w ciągłym oczekiwaniu, niepewności i osamotnieniu. Na co dzień poza problemami życia codziennego w ogarniętym konfliktem kraju muszą mierzyć się z presją z zewnątrz i odpowiadać na niewygodne pytania rodziny i znajomych. Część kobiet żyje z teściami, z którymi relacje nie zawsze układają się pomyślnie. Wiele z tych kobiet w osamotnieniu cierpi na depresję.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Na uwagę zasługuje fakt, że w kulturze Afganistanu nie istnieje pojęcie samotnej kobiety w znaczeniu europejskim. Gospodarstwa domowe są na ogół duże i wielopokoleniowe. Dorosłe niezamężne dzieci zazwyczaj przez całe życie mieszkają w domu rodzinnym swoich rodziców lub teściów. W afgańskich rodzinach nuklearnych więzi rodzinne są bardzo silne, duże jest kolektywne poczucie odpowiedzialności za wzajemne dobro oraz dobrobyt. Niezamężna córka czy siostra będzie zawsze mieszkać albo z rodzicami albo z rodzeństwem. Niemniej jednak wyjście za mąż, posiadanie męża i dzieci jest bardzo ważnym punktem w życiu większości kobiet, również tych wykształconych i prowadzących aktywne życie zawodowe. Dlatego też, niezamężne kobiety niekiedy odczuwają presję, która może prowadzić do obniżenia poczucia własnej wartości a czasem nawet do depresji.

Rozwody w Afganistanie są rzadkością, nawet w dużych miastach, takich jak Kabul. W kulturze afgańskiej istnieje nawet powiedzenie, które mówi, że kobieta wyszła z domu rodzinnego w białej szacie i tylko w białej szacie może do niego wrócić (w domyśle: w całości). Rozwódkiem grozi stygmatyzacja i wykluczenie. Oprócz tego mogą mieć problemy z wynajmem mieszkania, zatrudnieniem. Kobiety są tego świadome i przeważnie godzą się na mniej szczęśliwe życie w zamian za zabezpieczenie ekonomiczne i niewykluczenie. Mężczyzna również rzadko podejmuje decyzję o rozwodzie, częściej decyduje się na życie w poligamii.

3.5. Kobiety w przestrzeni miasta

Do 15 sierpnia 2021 roku kobiety w Kabulu były obecne w przestrzeni publicznej w tym samym stopniu co mężczyźni. Mogły swobodnie robić zakupy, spacerować, załatwiać swoje sprawy w urzędach chodzić do kawiarni, w miarę swobodnie przemieszczać się po mieście. Były aktywne zawodowo i widoczne w wielu miejscach pracy. Zarządzały restauracjami, miały swoje sklepy, prowadziły kancelarie i praktyki lekarskie.

Zaczepekki wobec kobiet np. na tle seksualnym zdarzają się cały czas, zwłaszcza w zatłoczonych miejscach np. na targowiskach. Stopień w jakim kobiety korzystały z możliwości pracy czy innej formy aktywności przez przejęciem władzy przez talibów, pozostawało sprawą bardzo indywidualną i było dość zróżnicowane. Niektóre rodzime mieszkanki Kabulu pochodzące z rodzin liberalnych poza trasą do pracy i domu nie czuły się komfortowo przemieszczając się po mieście i poruszały się w towarzystwie męskiego

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

członka rodziny, dziecka lub starszej kobiety. Były to głównie kobiety w średnim wieku których młodość przypadła na czasy wojny domowej i rządy talibów w latach 90-tych. Przedstawicielki młodego pokolenia dość licznie i swobodnie uczestniczyły w życiu społecznym Kabulu.

Kobiety w pełni korzystają z transportu miejskiego, m.in. ze specjalnych minibusów przeznaczonych wyłącznie dla kobiet. Przed upadkiem rządu, urzędniczki lub kobiety sprawujące wyższe stanowiska w instytucjach prywatnych miały zapewniany transport.

Po przejściu władzy przez talibów, kobiety na chwilę całkowicie zniknęły z przestrzeni publicznej. Nowy rząd zakazał im wykonywania pracy i kształcenia się; wyjątek stanowiły dziewczynki uczące się w klasach od jeden do sześć. Kobiety przez pierwsze dni nowych rządów bały się poruszać same, bez męskiego towarzysza. Uważniej dobierały ubiór, aby nie narażać się pilnującym porządku strażnikom. Wraz z upływem czasu kobiety znów pojawiły się na ulicach. Pomimo braku możliwości pracy i nauki, są nadal widoczne w przestrzeni publicznej w Kabulu. Do początku listopada 2021 roku, talibowie wyrazili zgodę na powrót do pracy kobiet pracujących w sektorze medycznym, w biurze paszportowym oraz na lotnisku³³.

3.6. Dostęp do edukacji

Według danych podawanych przez Ministerstwo Edukacji przed 15 sierpnia 2021 roku, w Kabulu dziewczęta stanowiły 40 procent z półtora miliona wszystkich uczniów, co w porównaniu z 17 procentami dziewcząt na wsi było stosunkowo wysoką liczbą. Status ekonomiczny rodziny czy pochodzenie etniczne nie ma znaczenia przy wyborze placówki edukacyjnej. Do 15 sierpnia 2021 roku w większości szkół w Kabulu już od pierwszej klasy była stosowana segregacja płci. Niemniej jednak, niektóre szkoły, głównie z przyczyn logistycznych i niewystarczającej kadry nauczycielskiej, prowadziły do szóstej klasy zajęcia wspólne dla obu płci. Od siódmej klasy dziewczynki i chłopcy uczyli się już zawsze oddzielnie. W szkołach przeznaczonych dla dziewcząt większość nauczycieli, pracowników administracyjnych czy kadry zarządzającej, poza nielicznymi wyjątkami, stanowiły kobiety. Podstawa programowa dziewcząt i chłopców nie różniła się od siebie. Ministerstwo Edukacji ustalało jeden program szkolny, który był implementowany jednakowo w całym kraju.

³³ Biuro Paszportowe w Kabulu było pierwszą instytucją państwową, w której po ponownym otwarciu, nowy rząd zezwolił kobietom na powrót do pracy.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Zaraz po upadku rządu w połowie sierpnia 2021 roku wszystkie szkoły zostały zamknięte. Do nauki dopuszczone zostały jedynie dziewczynki uczęszczające do klas od pierwszej do szóstej. Pozostałe zmuszone zostały do pozostania w domu w oczekiwaniu na decyzję nowego rządu co do dalszych możliwości kształcenia dziewcząt. W październiku, prowincja Balch jako pierwsza, zezwoliła na uczęszczanie do szkół dziewczynkom do dwunastej klasy włącznie. Podobne kroki podjęły władze w prowincji Kunduz i Saripol.

Restrykcje dotknęły również uczelnie wyższe. Do upadku rządu najchętniej wybieranymi kierunkami przez młode kobiety w Kabulu było dziennikarstwo, prawo i nauki polityczne, literatura, medycyna oraz rachunkowość. Po przejęciu władzy przez talibów uniwersytety państwowe pozostają całkowicie zamknięte. Nowy rząd oficjalnie informuje, że trwają prace nad wdrożeniem zasad prawa szariatu i wyższe szkoły państwowe ponownie zostaną otwarte w 2021/22 lub w 2022/23 roku akademickim.

Inaczej wygląda sytuacja uczelni prywatnych, które pozostają otwarte również dla kobiet. Studentki muszą jednak obligatoryjnie przestrzegać zasad odpowiedniego ubioru (*abaja* i *niqab*), zmuszone są do korzystania z oddzielnych wejść i wyjść przeznaczonych wyłącznie dla kobiet. Dodatkowo na sali wykładowej kobiety powinny być odseparowane zasłoną od studentów płci męskiej oraz wychodzić pięć minut przed zakończeniem zajęć. Ponadto, kobiety zobowiązane są do uczęszczania wyłącznie na zajęcia prowadzone przez inne kobiety lub starszych mężczyzn.

Wiele studentek nie zdecydowało się na kontynuację studiów, z powodu restrykcji związanych z ubiorem. Spora część obawia się podróży na uczelnię i punktów kontrolnych, na których talibowie przeszukują komputery i telefony. Szereg młodych kobiet straciło motywację do dalszego kształcenia się, gdyż nie widzi sensu inwestowania w naukę w sytuacji gdy możliwość podjęcia pracy w przyszłości jest niepewna.

3.7. Dostęp kobiet do rynku pracy

Kabul do upadku rządu był miastem, w którym odnotowywano największy odsetek pracujących kobiet. Stolica oferowała prace w rządzie, gdzie obowiązywały demokratyczne prawa i mechanizmy mające przeciwdziałać dyskryminacji ze względu na płeć. W kraju oficjalnie obowiązywał system rozwoju kariery oparty na osiągnięciach zawodowych, a także polityka tzw. pozytywnej dyskryminacji. Wszyscy obywatele bez względu na płeć czy

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

pochodzenie etniczne, mogli brać udział w naborach na różne stanowiska i podejmować pracę. Niestety dużym problemem, który hamował dostęp kobiet do pracy w administracji państwowej, zwłaszcza na wyższych stanowiskach, była wszechobecna korupcja i obecność w strukturach władzy fundamentalistów.

Jednocześnie obecna od 2001 roku społeczność międzynarodowa kładła nacisk na aktywizację zawodową kobiet oraz kwestie równouprawnienia, co bezpośrednio przekładało się na ilość zatrudnianych przez te instytucje kobiet. W tym okresie kobiety miały więc duże szanse na znalezienie dobrze płatnej pracy w Kabulu m.in. w przedstawicielstwach przy Biurze Narodów Zjednoczonych lub w biurach organizacji pozarządowych. Dzięki takiej polityce, status ekonomiczny wielu gospodarstw domowych w których kobiety utrzymywały lub pomagały utrzymać finansowo swoje rodziny, znacznie się poprawił.

Zatrudnienie przez podmioty zagraniczne, mimo bardzo dobrej pensji, prestiżu i możliwości rozwoju, niosło ze sobą ryzyko ataku ze strony rebeliantów.

Należy zwrócić uwagę, że kobiety pracujące w środowisku mieszanym płciowo są przez niektóre rodziny postrzegane negatywnie. Spotykają się z mniejszym zaufaniem w sferze moralnej co ogranicza ich szanse na znalezienie męża. Do takich zawodów należy m.in. praca związana ze sztuką (śpiew, malarstwo), praca w prywatnych czy międzynarodowych firmach. Mimo to, kobiety do 15 sierpnia 2021 roku były bardzo aktywne na rynku pracy, również w sektorze prywatnym. Afganki były właścicielkami sklepów, kawiarni, pracowały w bibliotekach i na uniwersytetach, ich obecność w miejscach pracy była duża.

Do upadku rządu, wśród najchętniej wybieranych zawodów przez kobiety, cieszących się jednocześnie dużym uznaniem i szacunkiem społecznym była nauczycielka i lekarz. Wiele kobiet z bardziej liberalnych rodzin wybierało pracę w mediach, jako reporterki lub prezenterki programów rozrywkowych. Z uwagi jednak na wzrost przeprowadzanych w ciągu ostatnich dwóch lat zamachów na przedstawicieli mediów, wiele kobiet z obawy o własne bezpieczeństwo, zrezygnowało z wykonywania tego zawodu.

Bez wątplenia najniebezpieczniejszym miejscem pracy dla kobiet była praca w strukturach Afgańskich Narodowych Sił Bezpieczeństwa. Należy podkreślić, że nie tylko ze względu na naturalne ryzyko ataku jakie niosła ze sobą praca w policji lub armii, ale również z uwagi na przypadki nadużyć o charakterze seksualnym. Brak mechanizmów prewencji i ochrony kobiet m.in. przed molestowaniem w miejscu pracy, męskie środowisko oraz społeczność patriarchalna stanowiły realne przeszkody dla bezpiecznego wykonywania pracy oraz dochodzenia swoich praw przez kobiety.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Zdolność kobiet do pracy poza domem była zawsze poważnie ograniczana przez kwestie kulturowe, względy bezpieczeństwa i ograniczone możliwości transportu. Niemniej jednak wysoki poziom bezrobocia spotęgowany przez pandemię działał na korzyść kobiet, których rodziny będące na skraju ubóstwa, nie mając innego wyboru, zgadzały się na ich aktywność zawodową.

W Kabulu, kobiety przed 15 sierpnia 2021 roku miały wolny dostęp do rynku pracy, jednak to czy podejmowały zatrudnienie oraz w jakiej dziedzinie zależało od stopnia konserwatywności, wykształcenia, czasem od chęci samej kobiety albo od potrzeb rodziny. Należy pamiętać, że z uwagi na duże zróżnicowanie społeczności, w Kabulu jest wiele kobiet, które żyją w rodzinach o skrajnie tradycyjnych poglądach i o tym czy mogą pracować decydują kolejno ojciec lub starszy brat, a po jej wyjściu za mąż, małżonek.

Po przejęciu władzy przez talibów, kobiety z dnia na dzień przestały pracować, podobnie jak wiele innych osób w kraju nie otrzymało zaległych pensji. Wiele kobiet, wykształconych, z wieloletnim doświadczeniem zmuszona została pozostać w domu do odwołania.

3.8. Opieka nad dziećmi

W Afganistanie zgodnie z kodeksem pracy wszystkie kobiety pracujące zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym, uprawnione są do otrzymania 90 dni płatnego urlopu macierzyńskiego. Trzydzieści dni przysługuje kobiecie przed porodem, a pozostałe 60 dni po porodzie. Jeśli poród jest nieprawidłowy lub kobieta rodzi więcej niż jedno dziecko, wówczas przysługuje jej 15 dni urlopu dodatkowego. W Afganistanie nie ma instytucji ustawowego urlopu ojcowskiego. Matkom karmiącym, oprócz przerwy obiadowej, przysługuje co trzy godziny dodatkowy czas na karmienie piersią w miejscu pracy, wynoszący nie mniej niż 30 minut. Pracodawca nie może wysłać kobiety w ciąży lub matki mającej dziecko poniżej drugiego roku życia w podróż służbową ani zlecić jej nadgodzin bez uprzednio uzyskanej zgody zainteresowanej. Obniżenie pensji lub zwolnienie kobiety we wspomnianej sytuacji również będzie naruszeniem zasad kodeksu pracy³⁴. W praktyce stopień przestrzegania prawa pracy w administracji państwowej był większy niż w sektorze prywatnym.

³⁴ Pełna treść kodeksu pracy: <https://moci.gov.af/sites/default/files/2021-05/%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86-%DA%A9%D8%A7%D8%B1.pdf>

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Jeśli kobieta, która niedawno urodziła mieszka w domu z mamą, teściową lub niezamężną siostrą czy szwagierką, opiekę nad dzieckiem przejmuje jedna z tych kobiet. Często zdarza się, jedynie w państwowych miejscach pracy, że kobieta po wykorzystaniu przysługującego jej urlopu macierzyńskiego przychodzi do pracy tylko raz na jakiś czas aby podpisać listę obecności. W społeczeństwie istnieje duża tolerancja wobec kobiet z małymi dziećmi i solidarność z nimi.

W rodzinach w których kobieta wraca do pracy po urodzeniu dziecka, ale w domu nie ma nikogo kto mógłby zająć się niemowlęciem, rozwiązaniem stanowi żłobek. W Kabulu istnieją żłobki państwowe, prywatne oraz tzw. rządowe przeznaczone dla dzieci pracownic z sektora administracyjnego. Ostatni rodzaj jest bardzo wygodnym rozwiązaniem, gdyż żłobek umiejscowiony jest w zakładzie pracy lub tuż obok tak, aby kobieta mogła w razie potrzeby podejść i nakarmić dziecko. Do żłobków dzieci przyjmowane są w wieku od trzeciego miesiąca życia do trzech lat. Następnie dzieci do ukończenia piątego roku życia uczęszczają do przedszkoli.

W Afganistanie nie istnieje forma odpłatnej opieki na dzieckiem przez obce osoby posiadające kwalifikacje, czyli przez opiekunki i nianie.

3.9. Narzeczeństwo i małżeństwo

Przymusowe małżeństwa w Kabulu są rzadkością. Coraz częściej rodzina pyta córkę o zgodę, daje jej możliwość wyboru. W Kabulu pozycja córek w rodzinie stopniowo wzrasta, coraz częściej są doceniane przez ojców i braci. Wynika to między innymi z faktu, że podejmują pracę i pomagają w utrzymaniu rodziny. Jeśli zdarzają się to zwykle wśród ludności napływowej o tradycyjnych poglądach. Niemniej jednak, pandemia przyczyniła się do wzrostu liczby przymusowych małżeństw i małżeństw dziewcząt poniżej 18 roku życia. Należy spodziewać się, że kryzys ekonomiczny wywołany upadkiem rządu wpłynie na kolejny wzrost przymusowych małżeństw, które będą pełniły rolę umowy wiązanej mającej przynieść korzyść finansową rodzinie panny młodej. Dotyczyć to będzie głównie ludności napływowej oraz znajdującej się w trudnej sytuacji.

W tradycyjnej kulturze afgańskiej i muzułmańskiej małżeństwo jest uważane za niezbędny element życia. Przyjmuje się za naturalne i wskazane, że wszystkie związki między kobietą a mężczyzną prowadzą do małżeństwa. Oficjalnie, randki w znaczeniu zachodnim

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

nie mają miejsca. W bardziej liberalnych rodzinach zdarzają się spotkania mających pobrać się par, ale już po oficjalnych zaręczynach i zwykle w towarzystwie członka rodziny, może to być młodsze rodzeństwo. Nieoficjalnie jednak, młodzież przed upadkiem rządu chodziła na randki. Spotkania miały zwykle miejsce w kawiarniach i w restauracjach w częściach przeznaczonych dla rodzin. Dziewczyny traktowały spotkania zwykle jako pierwszy kontakt z ewentualnym przyszłym mężem. Chłopcy traktowali spotkania zdecydowanie mniej zobowiązująco. Od chwili przejścia przez talibów władzy w kraju, spotkania tego typu już nie mają miejsca.

Małżeństwa z miłości zdarzają się w Kabulu coraz częściej i można powiedzieć, że dotyczą połowy zawieranych małżeństw. Większość z tych młodych poznaje się na uczelni i tam zakochuje. Wówczas rodzina chłopaka odwiedza rodzinę dziewczyny i prosi o jej rękę. Wizyta nazywa się *chastegari* i zazwyczaj odbywa się kilkukrotnie. Nie jest dobrze widziane oddanie dziewczyny zbyt szybko, dlatego zdarza się, że rodzina chłopaka przychodzi wielokrotnie prosić o rękę nawet przez rok lub dwa. Kiedy już rodzina dziewczyny zgodzi się na wydanie jej za mąż za konkretnego kandydata, wówczas jako symbol swojej akceptacji przekazuje rodzinie przyszłego pana młodego tacę ze słodyczami. Ten gest określa się mianem *szirin dadan*. Z tego powodu narzeczony zwykle organizuje przyjęcie, w domu lub w hotelu, zapewnia wyżywienie dla gości i przekazuje przyszłej żonie jakieś podarunki (np. ubranie, biżuterię). Następnym krokiem jest wesele, podczas którego mułła udziela ślubu cywilnego tzw. *nika*. Podczas nocy weselnej ustalana jest wysokość *mehrije* czyli gwarancji pieniężnej lub rzeczowej udzielanej kobiecie na wypadek rozwodu. Przyjęte jest, że kobiety po ślubie wprowadzają się do rodziny męża. Małżeństwa rzadko wyprowadzają się do własnego domu ze względu na trudną sytuację ekonomiczną kraju. Tydzień po weselu, rodzina panny młodej przekazuje do nowego domu wyposażenie, czyli posag.

W przypadku małżeństw aranżowanych, cały proces wygląda identycznie. Nadal bardzo wiele młodych ludzi w Afganistanie zgadza się na tego typu małżeństwa. Wynika to z zaufania jakim darzy się rodziców i wiary w dokonany przez nich właściwy wybór, oraz z szacunku, którego nie powinno naruszać się nieposłuszeństwem.

Ucieczki młodych zakochanych nie zdarzają się współcześnie, tym bardziej w stolicy kraju.

3.10. Podpalenia i zabójstwa honorowe

Zabójstwa honorowe w Kabulu zasadniczo nie zdarzają się. Niemniej jednak pojedyncze rodziny afgańskie, które wyznają pewien zestaw tradycyjnych wartości, niezależnie od miejsca zamieszkania, będą uznawać zabójstwa honorowe za sposób na rozwiązanie problemu i oczyszczenie dobrego imienia rodziny. O tym jak silnie zakorzeniony jest w mentalności niektórych rodzin taki pogląd świadczy fakt, że zdarzają się przypadki zabójstw honorowych również wśród diaspory afgańskiej mieszkającej na stałe za granicą. W przypadku niezamężnych kobiet podejrzewanych o związki pozamałżeńskie lub złapanych na gorącym uczynku, rodzina zwykle stosuje przemoc fizyczną jako karę, a następnie zmusza parę do małżeństwa. Coraz częściej zdarza się jednak, że gniew spada również na mężczyznę. Zdarzyły się w Kabulu przypadki zastrzelenia czy oblania kwasem mężczyzny, a nie kobiety.

Przemoc fizyczna wobec kobiet nadal pozostaje w Afganistanie tematem tabu. Niepowodzenie policji i niechęć do aresztowania podejrzanych, brak postępu w sprawach jest jedną z najczęstszych przyczyn braku zgłoszeń. Istotnym powodem jest również wstyd i kwestia utrzymywania wszelkich sporów i problemów rodzinnych wyłącznie w kręgu najbliższych i wśród nich rozwiązywana. Chociaż wzrosła w kraju liczba wyroków skazujących za zabójstwa kobiet, nie dotyczy to tak zwanych „zabójstw honorowych” dokonywanych przez członków rodziny. W 2018 roku dokonano ważnej zmiany w kodeksie karnym i obrona honoru nie jest już okolicznością łagodzącą w sprawie o morderstwo. Niemniej jednak taki pogląd jest głęboko zakorzeniony wśród części społeczeństwa, zwłaszcza wśród Pasztunów. Statystyki podają, że tylko około jedna trzecia spraw zabójstw honorowych jest kiedykolwiek ścigana, a mniej niż 25 procent sprawców zostaje skazanych³⁵. Ogromna większość spraw nigdy nie jest przedmiotem dochodzenia, ponieważ policja nie zatrzymuje sprawców ani nie przekazuje spraw prokuratorom. Nierzadko również rodzina z obawy przed osądem utrzymuje, że kobieta sama targnęła się na swoje życie.

³⁵ [Implementing Afghanistan's Elimination of Violence against Women Law | HRW](#)

3.11. Dostęp kobiet do służby zdrowia, położnictwo

Korzystanie z usług medycznych przez mieszkanki Kabulu sprowadza się głównie do wizyt położniczych. W Kabulu do upadku rządu w połowie sierpnia 2021 roku, była wystarczająca liczba lekarzy kobiet na oddziale położniczo-ginekologicznym, ale na oddziale internistycznym i innych oddziałach przeważali lekarze płci męskiej. Śmiertelność matek przy porodzie i noworodków jest wciąż wysoka. Szpitale położnicze są przepelnione, brakuje wyposażenia, lekarze odbierają po kilkaset porodów dziennie. Z uwagi na przerwy w dostawie prądu zdarza się, że porody naturalne i operacyjne odbierane są przy świetle latarek telefonów komórkowych personelu. Nie ma wystarczającej liczby sprzętu medycznego. Nie jest przeprowadzana odpowiednia ilość badań diagnostycznych, które wykrywałyby wady płodu czy wady genetyczne. Innym problemem jest niska świadomość kobiet w zakresie prowadzenia ciąży, badań, wciąż pewien odsetek analfabetyzmu. Młody wiek zamążpójścia i wczesne macierzyństwo uniemożliwia kobietom zdobycie edukacji oraz podjęcie pracy zawodowej, co przekłada się na niską liczbę kobiet lekarzy.

4 . Migranci wewnątrzni i przesiedleńcy, repatrianci – perspektywy integracji

Afganistan jest krajem, w którym odnotowuje się jeden z największych na świecie odsetków osób wewnątrznie przesiedlonych³⁶. Mimo, że migracje ludności wewnątrz kraju nie są nowym zjawiskiem, miały miejsce zawsze, z powodu sezonowego przemieszczania się ludności koczowniczej, to jednak skutki obecnych ruchów ludności w wyniku konfliktu odczuwalne są w całym kraju, zwłaszcza w dużych miastach, takich jak Kabul.

4.1.Migranci wewnątrzni

Najnowsze szacunki wskazują, że od stycznia do września 2021 roku w Afganistanie odnotowano 570 tysięcy osób wewnątrznie przesiedlonych z powodu konfliktu³⁷. Większość przesiedleń miała miejsce w okresie od maja do lipca, czyli w trakcie wycofywania się wojsk międzynarodowych i postępującej ofensywy talibów. Afgańczycy kolejno opuszczali miejsca zamieszkania z powodu walk oraz rosnącej niepewności co do przyszłej sytuacji na przejętych przez siły antyrządowe terenach i przenosiła się do miast, w tym do najdłużej utrzymującego się pod kontrolą rządu i uchodzącego za bezpieczny Kabulu.

Po obaleniu rządu i ustaniu walk w połowie sierpnia 2021 roku, część ludności zaczęła powracać do pierwotnych miejsc zamieszkania. Niestety wiele domów i gospodarstw uległo częściowemu lub całkowitemu zniszczeniu, co niektórym uniemożliwia powrót. Szacuje się, że liczba osób wewnątrznie przesiedlonych z powodu złej sytuacji bezpieczeństwa osiągnie do końca 2021 roku liczbę 750 tysięcy³⁸. Zdecydowana większość tych osób będzie potrzebowała lub już potrzebuje pilnej pomocy humanitarnej. Całe rodziny, w tym dzieci, osoby starsze oraz kobiety w ciąży, które przez konflikt zostały zmuszone do opuszczenia swoich gospodarstw, osiedlają się w nieformalnych koloniach mieszkaniowych, obozach lub slumsach zlokalizowanych wokół większych miast. Na obrzeża Kabulu trafiają również osoby, które mieszkały w wynajętych mieszkaniach, ale z powodu nieopłacania

³⁶ Według danych UNHCR liczba osób wewnątrznie przesiedlonych w Afganistanie przekracza trzy i pół miliona. Według danych UNHCR w ciągu zaledwie dwóch miesięcy poprzedzających upadek rządu, z powodu konfliktu zostało przesiedlonych 230 tysięcy osób.

³⁷ [afg_flash_appeal_2021.pdf \(reliefweb.int\)](#), str. 6.

³⁸ [afg_flash_appeal_2021.pdf \(reliefweb.int\)](#), str. 7.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

czynszu zmuszone zostały wyprowadzić się. Warunki do życia w miejscach zamieszkiwanych przez przesiedleńców są bardzo trudne. Brak bieżącej wody, dostępu do wody pitnej, niewłaściwy prowizoryczny system odprowadzania odchodów, zanieczyszczenie, piece własnej roboty generujące szkodliwe opary i brak higieny. Dzieci nie mają dostępu do edukacji ani bezpiecznego miejsca na zabawę. Okres zimowy jest dla tych osób wyjątkowo trudny i niebezpieczny. Część osób żyje w zwykłych namiotach, na otwartej przestrzeni. Z uwagi na duże zagęszczenie ludności bardzo łatwo jest o rozprzestrzenianie się chorób. Co roku z powodu hipotermii, nieleczonych chorób układu oddechowego czy przeziębienia odnotowywane są przypadki śmierci. W tym roku liczba zmarłych w porównaniu z latami ubiegłymi z pewnością wzrosła. W ciągu kilku tygodni, począwszy od września odnotowano w sumie kilkanaście przypadków (w tym osiem w jednej rodzinie) śmierci dzieci w różnych obozach dla osób przesiedlonych w Kabulu. Powodem były brak jedzenia, środków higienicznych i zimna. Co drugie dziecko cierpi tam z powodu niedożywienia.

Nowy rząd podejmuje kroki mające na celu pomoc osobom przesiedlonym znajdującym się w trudnej sytuacji, jednak skala zjawiska przekracza wielokrotnie możliwości państwa. Ministerstwo do Spraw Uchodźców na początku września 2021 ogłosiło program powrotowy dla tysięcy osób przesiedlonych do Kabulu z innych prowincji. Każdej rodzinie, która zdecyduje się na powrót do domu mają zostać przekazane środki pieniężne w wysokości dziesięciu tysięcy afgani (około 111 USD), żywność oraz paliwo na opał. Ma być również zapewniona pomoc w transporcie³⁹. Relokacje rozpoczęły się na początku października i mają być intensywnie kontynuowane do nadejścia zimy. Do początku listopada z Kabulu zostało przesiedlonych około 2500 osób.

Inną przyczyną migracji wewnętrznych są zmiany klimatyczne wywołujące susze, które powodują, że ziemie na obszarach wiejskich na których uprawa stanowi główne i nierzadko jedyne źródło dochodu stają się nieurodzajne. W 2021 roku Afganistan dotknęła druga surowa susza w ciągu ostatnich czterech lat i szacuje się, że będzie trwała do 2022 roku. Wiele osób trudniących się sezonową pracą na roli pozostaje bez pracy. W tym roku okres sadzenia oraz zbierania plonów dodatkowo zbiegł się z działaniami zbrojnymi w kraju, co uniemożliwiło wielu rolnikom normalną pracę w polu i ograniczyło ich dostęp do ziem. Społeczność wiejska migruje do miast licząc na znalezienie zatrudnienia poza sektorem rolniczym.

³⁹ [tolonews.com](https://www.tolonews.com/afghanistan/39)) بی‌جاشدگان داخلی به کمک موسسات به خانه‌های شان برمیگردند | طلوع‌نیوز

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Do miast migruje także ludność w poszukiwaniu możliwości leczenia. Na skutek walk wiele placówek medycznych, zwłaszcza na prowincjach, zostało uszkodzonych i wymaga naprawy. Nowym problemem powstałym w wyniku zamknięcia granic są braki w zaopatrzeniu w leki oraz w żywność, opóźnienia lub całkowity brak przepływu potrzebnych środków finansowych, pochodzących głównie z zagranicznych źródeł, na opłacenie personelu i podstawowych usług. Z tego powodu część placówek opieki zdrowotnej w całym kraju, w tym szpitale leczące dzieci z objawami niedożywienia, od kilku miesięcy pozostaje zamknięta. Afgańczycy z prowincji przyjeżdżają do stolicy, aby uzyskać pomoc medyczną. Jako podało TOLO Tv, w szpitalu dziecięcym w Kabulu im. Indira Gandhi odnotowano w ostatnim okresie wzrost ilości przyjmowanych dzieci z objawami niedożywienia o 50%. Codziennie przyjmowanych jest 50 małych pacjentów. Do wzrostu liczby dzieci cierpiących głód przyczynił się wzrost cen żywności spowodowany m.in. zamknięciem granic i suszą, przesiedlenia ludności oraz ogólnokrajowy problem z dostępem do właściwej żywności oraz słabe diety. Według różnych szacunków, od dwóch do 3,6 miliona dzieci w Afganistanie zagrożonych jest niedożywieniem.

4.2. Profil osób opuszczających Afganistan

W ciągu ostatnich lat osobami opuszczającymi Afganistan byli przede wszystkim młodzi mężczyźni w wieku od 15 do 25 lat, o niższym statusie ekonomicznym, niektórzy mieli ukończone szkoły średnie. Z kraju wyjeżdżali z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej, braku perspektyw na znalezienie pracy oraz stopniowo pogarszającej się sytuacji bezpieczeństwa. Z powodu niewielkich możliwości legalnej migracji, stosunkowo wysokich kosztów związanych z opłaceniem przemytników, a także trudów i niebezpieczeństw podróży, na wyjazd bardzo rzadko decydowały się kobiety, osoby starsze lub całe rodziny. Profil osób opuszczających Afganistan zmienił się pod koniec pierwszej połowy 2021 roku. Decyzja o wycofaniu wojsk międzynarodowych, przejmowanie przez talibów kontroli nad kolejnymi prowincjami oraz coraz bardziej realne widmo wojny domowej spowodowało, że całe rodziny zaczęły podejmować decyzję o opuszczeniu kraju. Dotyczyło to osób o średnim lub wysokim statusie ekonomicznym, zazwyczaj wykształconych, w tym wielu kobiet.

Suma posiadanych środków finansowych determinuje wybór kraju emigracji. Im mniejszy fundusz na opłacenie przemytników tym bliższy kraj docelowy. Również

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

pochodzenie etniczne w pewnym stopniu implikuje wybór kraju. Do Iranu wyjeżdżają przede wszystkim Hazarowie, do Pakistanu Pasztunowie. W przypadku Europy nie można jednoznacznie wskazać, aby konkretna grupa etniczna dominowała.

Po upadku rządu i przejściu władzy przez Talibów, wśród osób opuszczających Afganistan przeważają osoby współpracujące w przeszłości z siłami międzynarodowymi, organizacjami pozarządowymi, mające związki z byłą administracją, którym nie udało się opuścić kraju przed 15 sierpnia 2021 roku w ramach przeprowadzanej ewakuacji lub we własnym zakresie, a czują się zagrożone. Z uwagi na zamknięcie granic krajów sąsiednich, wysokie koszty związane z podróżą (ceny wiz i biletów lotniczych dla Afgańczyków wzrosły nawet dziesięciokrotnie) na wyjazd decydują się osoby zamożne lub mające odpowiednie koneksje.

Osoby o ograniczonych możliwościach finansowych opuszczające obecnie Afganistan prawdopodobnie będą szukać schronienia w sąsiednim Pakistanie i Iranie, gdzie już mieszka kilka milionów afgańskich uchodźców, a także w Turcji. Wielu uchodźców w tych krajach żyje w trudnych warunkach, z ograniczonym dostępem do żywności, bezpiecznej wody i opieki zdrowotnej, ich status jest niepewny, grozi im deportacja i różnego rodzaju zagrożenia (handel ludźmi, przemoc fizyczna, psychiczna, uzależnienie od narkotyków). Niewielka część z tych osób będzie próbowała dotrzeć do Unii Europejskiej, która pozostaje bardzo atrakcyjnym celem, jednak wiąże się z większym ryzykiem podróży i wymaga znacznie większych środków finansowych na jej realizację. Wielu migrantów przez miesiące, a nawet lata pracuje nielegalnie w różnych krajach będących na szlaku migracyjnym do Europy, aby w ten sposób stopniowo opłacać przemytników. Mimo, że Afgańczycy są różnie traktowani przez poszczególne kraje Unii Europejskiej, tj. prawdopodobieństwo uznania potrzeb przyznania ochrony międzynarodowej różni się w zależności od kraju, to jest ona ostatecznym celem wielu migrantów.

Migranci i siatki terrorystyczne często korzystają z tych samych szlaków transportowych, co utrudnia krajom przyjmującym kontrolę nad przepływem członków organizacji rebelianckich i terrorystycznych na ich terytoria. W obecnej sytuacji kraje ościenne, w tym przede wszystkim Iran i Pakistan, dążą do uszczelnienia swoich granic, wywierając jednocześnie różnego rodzaju naciski, również przy użyciu przemocy fizycznej, na afgańskich migrantów, aby nie przekraczali granicy. Niemniej jednak determinacja osób opuszczających Afganistan jest tak duża, że nawet przypadki uszkodzeń ciała nie powstrzymują ich przed podejmowaniem kolejnych prób nielegalnego przekroczenia granicy. Warto przy tym podkreślić, że mobilność transgraniczna będzie kontynuowana niezależnie

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

od wszelkich prób jej ograniczenia tak długo dopóki sytuacja bezpieczeństwa, humanitarna i ekonomiczna w Afganistanie nie poprawi się. Wzrastać będą jedynie ceny za pomoc w nielegalnym przekroczeniu granicy czy uzyskaniu fałszywych dokumenty, a szlak migracyjny będzie bardziej niebezpieczny.

4.3. Proces decyzyjny i finansowanie, strategie migracyjne

Decyzje o emigracji rzadko podejmowane są spontanicznie, pod wpływem chwili lub nadarzającej się okazji. Z uwagi na wysoki stopień ubóstwa i bezrobocie, większość osób wyjeżdżających z Afganistanu musi poświęcić czas na zebranie środków finansowych na podróż. Im dalszy kraj destynacji tym większe nakłady pieniężne są potrzebne. Do upadku rządu, aby przedostać się do Iranu trzeba było dysponować kwotą od 200 do 500 USD. W październiku 2021 roku cena sięgała już 800 USD. Często oszczędności nie wystarczają i wyjeżdżający zapożyczają się u krewnych lub bliskich znajomych. Obecnie koszty podróży gwałtownie wzrosły co wielu osobom uniemożliwia lub przesuwają w czasie wyjazd. Zdecydowana większość migrujących nie planuje wracać do Afganistanu, a osoby, które zmuszone zostały do powrotu nawet kilkukrotnie, bardzo często nadal podejmują próby wyjazdu. Ostatnie dane z sondażu z *Mixed Migration Center* pokazują, że spośród 1255 osób powracających z Europy do Afganistanu, z którymi przeprowadzono wywiady między lipcem 2020 a styczniem 2021, 41 procent zamierzało ponownie migrować, gdy pozwoli na to sytuacja COVID-19. Dalsze 38 procent było niepewnych, a tylko 18 procent zamierzało pozostać w Afganistanie⁴⁰.

Afgańczycy mają bardzo ograniczone strategie migracyjne z uwagi na trudności w legalnym opuszczeniu kraju. Na wizę do jednego z krajów Unii Europejskiej mogą liczyć nieliczni i to w wyjątkowych przypadkach. Wśród nich niewielką grupę stanowią studenci wyjeżdżający w ramach otrzymanego stypendium lub we własnym zakresie, aby podjąć naukę na uczelni prywatnej. Nikt po zakończeniu nauki nie zamierza wracać do kraju i z takim nastawieniem opuszcza Afganistan.

Warto zwrócić uwagę na emigracje afgańskich dyplomatów. Bardzo niewielki procent zatrudnionych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych wyjeżdżających na placówkę dyplomatyczną, decyduje się na powrót do kraju po zakończeniu misji. Zazwyczaj afgańscy

⁴⁰ <https://www.development-today.com/archive/dt-2021/dt-3-2021/forced-return-of-afghans-hampers-the-pursuit-of-durable-solutions>

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

dplomaci próbują legalizować swój pobyt w kraju w którym pracowali lub innym z którym łączył ich jakiś związek. Taki schemat stał się na tyle powszechny, że afgańskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie chcąc tracić wykwalifikowanych pracowników starało się w pierwszej kolejności wysyłać na placówki osoby, które równolegle posiadają już tytuł pobytowy w innym kraju, ale mimo to pracują w Kabulu. Dotyczyło to przypadków misji w krajach atrakcyjnych pod względem migracyjnym np. Kanady, USA, krajów zachodniej Europy. Zdarzało się również, że niektóre kraje przyjmujące odmawiały wydania wizy rodzinie dyplomaty właśnie z obawy o wykorzystanie jej później do celów migracyjnych.

Można założyć, że po upadku rządu i przejęciu władzy przez talibów wielu dyplomatów pozostających obecnie poza Afganistanem będzie, po zakończeniu terminu ważności dokumentów dyplomatycznych uprawniających ich do pobytu w danym kraju, składać wnioski o azyl lub ochronę międzynarodową.

Nie należy spodziewać się natomiast fali uchodźców afgańskich napływającej do krajów Unii Europejskiej. Afganistan stoi na krawędzi kryzysu humanitarnego, większość granic państwowych nadal pozostaje zamknięta. Afgańczycy mimo nadchodzącej zimy i spadku cen drewna na opał w stosunku do lat poprzednich, nie mogą ze względów finansowych pozwolić sobie na jego zakup. Trudno zatem oczekiwać, że znajdą środki pieniężne na pomoc w nielegalnym przekroczeniu granicy, która w ostatnim okresie wzrosła.

4.4. Powroty

Na dzień pierwszego września 2021 roku tylko w tym roku z Iranu i Pakistanu wróciło 757 tysięcy nieudokumentowanych migrantów. Przewiduje się, że do końca roku liczba ta może przekroczyć milion. Ponad połowa osób to osoby przymusowo deportowane z Iranu. W 2020 roku liczba repatriantów z tego kraju osiągnęła rekord i wyniosła około 860 tysięcy⁴¹. Powodem był kryzys gospodarczy w Iranie wywołany przez pandemię i sankcje, które spowodowały wzrost kosztów życia oraz spotęgowały wrogość wobec żyjących tam Afgańczyków. Obecnie nadal w Iranie żyje 950 tysięcy zarejestrowanych Afgańczyków i niemal 1,5-2 miliony nieudokumentowanych. Na wzrost liczby powrotów do Afganistanu

⁴¹ [afg_flash_appeal_2021.pdf \(reliefweb.int\)](#)

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

bezpośredni wpływ ma wysoka liczba osób opuszczających kraj. Szacuje się, że tygodniowo Afganistan opuszcza około 30 tysięcy Afgańczyków⁴².

Kabul jako centrum handlowe i administracyjne kraju jest miejscem, gdzie wielu repatriantów osiedla się po powrocie, ponieważ daje większe możliwości znalezienia pracy. W Kabulu był też docelowy port lotniczy dla realizowanych przez kraje UE przymusowych i dobrowolnych powrotów. Większość krajów Unii Europejskiej w połowie 2021 roku, z uwagi na pogarszającą się sytuację bezpieczeństwa, wstrzymała przymusowe deportacje Afgańczyków do kraju.

W przypadku przymusowych powrotów, dla Afgańczyków najtrudniejsze jest ponowne zetknięcie się ze środowiskiem społecznym, które opuścili. Na uwagę zasługuje tutaj kwestia błędnego wyobrażenia na temat życia w krajach zachodnich, jakie panuje wśród rodzin afgańskich emigrantów. Dominuje przekonanie, że z chwilą dotarcia do jednego z krajów Unii Europejskiej migrant otrzymuje mieszkanie, wsparcie finansowe oraz szereg przywilejów. Migracja kojarzy im się z ceną, obcą walutą. Niewiele osób zdaje sobie sprawę z niebezpieczeństw związanych z nielegalną podróżą, uciążliwością wynikającą z pobytu w obozach lub strzeżonych ośrodkach dla uchodźców, bezdomnością czy nielegalną pracą w trudnych warunkach. A takie doświadczenie ma wielu Afgańczyków powracających do kraju. Problem błędnego postrzegania życia na emigracji potęgują sami migranci. Afgańczycy, nawet jeśli sami znajdują się w trudnej sytuacji z uwagi na problemy z legalizacją pobytu, trudności z utrzymaniem się, brak pieniędzy i ciężką pracę, rzadko zwierniają się ze swoich kłopotów rodzinie. Nie chcą martwić najbliższych, wstydzą się, czują się winni i nie dość przedsiębiorczy i zaradni. Nie dają sobie prawa do narzekania biskim znajdującym się w ciężkiej sytuacji w kraju z którego im samym udało się wyjechać. Nierzadko presja rodziny i osamotnienie powodują problemy natury psychicznej i depresje.

4.5. Perspektywa integracji

Obecnie powrót do Afganistanu niesie ze sobą więcej niebezpieczeństw niż kiedyś i nie wynikają one jedynie z przejęcia władzy przez talibów. Dużo większym zagrożeniem z jakim muszą zmierzyć się Afgańczycy po powrocie do kraju jest kryzys humanitarny: w Afganistanie istnieje drugi najwyższy na świecie poziom braku bezpieczeństwa

⁴² [afg_flash_appeal_2021.pdf \(reliefweb.int\)](https://reliefweb.int/afg-flash-appeal-2021.pdf)

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

żywnościowego, rośnie liczba osób żyjących poniżej granicy ubóstwa. Wiele dzieci boryka się z problemem niedożywienia. Ludzie powracający do Afganistanu trafiają do slumsów, mieszkają w namiotach, chatkach z brezentu czy gliny. Nie ma dostępu do wody, jedzenia, ponad połowa mieszkających w obozach dla przesiedleńców lub powracających migrantów ma mniej niż 18 lat. Tym osobom potrzebna jest pilna pomoc humanitarna. Repatrianci, przesiedleńcy oraz powracający z Europy, żadna z tych grup nie ma perspektyw na godne życie ani gwarantowanej bezpiecznej przyszłości.

Osoby, które powróciły do kraju po kilku czy kilkunastu latach nieobecności lub takie, które opuściły Afganistan jako małe dzieci, nie potrafią odnaleźć się w środowisku do którego przyjechały, ani się zintegrować. Afganistan w między czasie zmienił się, kraj jest zrujnowany, problemy ekonomiczne dotyczą każdego. Nie wszystkie rodziny mają możliwość utrzymania i wsparcia osoby, która powróciła do kraju i nie ma pracy. Dużym zagrożeniem staje się dla tych osób uzależnienie się od narkotyków.

Sytuacja ekonomiczna osób powracających i brak pracy utrudniają skuteczną integrację. Większość osób opuszczając Afganistan zapożyczyła się, aby móc opłacić przemytników. Nierzadko, jeszcze w trakcie podróży, rodzina lub bliscy przyjaciele dosyłają dodatkowe pieniądze bo okazało się, że pojawiły się nieprzewidziane wydatki lub przemytnik zażądał więcej. Część osób przed wyjazdem sprzedała swoje ziemie i dobytek i nie ma do czego wracać.

Ważnym aspektem utrudniającym proces integracyjny osobom powracającym do kraju jest ich stan psychiczny. Zazwyczaj towarzyszy im poczucie winy, porażki, uczucie, że zawiedli bliskich, zaprzepaścili szansę na lepszą przyszłość dla siebie i dla rodziny, wrócili do punktu wyjścia. Do tego dochodzi presja społeczna. Takie stany niosą ze sobą wysokie ryzyko depresji lub uzależnienia, zwłaszcza przy łatwym i tanim dostępie do narkotyków.

4.6. Wsparcie rządu i organizacji pozarządowych

Poprzedni rząd był słabo przygotowany do zaspokojenia potrzeb repatriacji rodzin, przewyciężenia przeszkód w przesiedleniu i stawienia czoła ciągłej obecności uchodźców w krajach sąsiednich. Nie był zdolny do zapewnienia ochrony powracających obywateli poprzez zapewnienie ogólnokrajowych podstawowych usług i minimalnego wsparcia, co prowadziło do coraz większego niezadowolenia społeczeństwa i napędzało spiralę

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

emigracji. Osoby powracające do Afganistanu czy to dobrowolnie czy przymusowo mogły polegać wyłącznie na własnych sieciach i strukturach społecznych. Obecne w Kabulu organizacje międzynarodowe zajmujące się integracją wprawdzie oferowały jednorazową pomoc finansową i pomoc w uruchomieniu własnej działalności, jednakże beneficjentów było niewielu. Repatrianci to zwykle osoby niewykształcone, przygnębione faktem powrotu, często zagubione i zdezorientowane po dłuższej nieobecności w Afganistanie, mają trudności z dopełnieniem formalności niezbędnych do otrzymania takiej pomocy. Wśród projektów realizowanych przez IOM były również kursy doszkalające, ale i one nie cieszyły się popularnością. Obecne władze nie podjęły jak dotąd żadnych kroków zmierzających do polepszenia sytuacji repatriantów. Talibowie zachęcają jedynie Afgańczyków pozostających poza granicami kraju do powrotu. Apelują głównie do specjalistów i osób wykształconych, aby podjęli wspólnie z nowym rządem wysiłki na rzecz odbudowy kraju.

4.7. Percepcja osób powracających do Afganistanu

Percepcja osób, które powróciły dobrowolnie lub zostały deportowane do Afganistanu jest różna i oscyluje pomiędzy współczuciem i zrozumieniem ze strony najbliższej rodziny, a złośliwością i drwinami ze strony dalszych krewnych, sąsiadów i znajomych⁴³. Wydawać by się mogło, iż z uwagi na fakt, że niemalże w każdej rodzinie jest ktoś kto doświadczył trudów związanych z emigracją, większość społeczeństwa okaże zrozumienie lub powstrzyma się od negatywnej oceny. Niestety jednak, spora część ludzi osoby deportowane postrzega jako nieudaczników, którzy zaprzepaścili życiową szansę, daremnie wydały pokaźną sumę pieniędzy na podróż i włożyły zbyt mało starań w to aby w Europie zostać. Najbliższa rodzina przeważnie stara się wspierać osobę, której podróż do Europy zakończyła się powrotem i bardzo przeżywa jej niepowodzenie. Wiele z tych osób w trakcie podróży doświadcza m.in. przemocy fizycznej, psychicznej, ogromnego stresu a nierzadko nawet głodu. Warto podkreślić, że dla osób, które zostały deportowane lub wróciły dobrowolnie do Afganistanu, zmierzenie się z presją społeczną jest ogromnie trudnym doświadczeniem.

⁴³ Jest takie przysłowie po persku (سر خر بالا شدن یک عیب، پائین شدن دیگر عیب) które oznacza dosłownie „wejście na osła to jeden problem, zejście z niego drugi” co w danym kontekście należy rozumieć, że jak już komuś udało się wyjechać z kraju to powinien zrobić wszystko, żeby do niego wrócić, bo to wstyd.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Bezrobocie i brak perspektyw stanowi jedną z przyczyn z powodu której część zdesperowanych młodych mężczyzn może szukać okazji do przyłączenia się do grup rebelianckich. Pandemia zwiększyła problemy ze znalezieniem pracy. Ludzie decydują się na nią nawet za bardzo niskie stawki i prace w bardzo trudnych warunkach.

5 . Rola i znaczenie mediów

5.1. Media w Afganistanie

W Afganistanie w znacznym stopniu dominują media prywatne. Do upadku rządu, zgodnie z informacjami przedstawianymi przez tamtejsze Ministerstwo Informacji i Kultury, w Afganistanie istniały dwa kanały telewizji państwowej (RTA-TV)⁴⁴ i kilkadziesiąt kanałów prywatnych, z czego przeważająca część była odbierana głównie w Kabulu i w dużych miastach. Właścicielem większości stacji prywatnych radiowych i telewizyjnych jest firma Moby Group⁴⁵, której kanały mogą oglądać na całym świecie posiadacze anten satelitarnych. Najbardziej popularne media w Afganistanie to telewizja i radio.

Ludzie w Afganistanie coraz mniej interesują się prasą drukowaną. Wciąż utrzymujący się wysoki stopień analfabetyzmu⁴⁶, popularyzacja Internetu oraz brak zapotrzebowania wśród społeczeństwa na tego typu środki masowego przekazu sprawia, że dzisiaj gazety częściej służą np. do owijania burgerów sprzedawanych na ulicy niż do czytania.

Zdecydowanie coraz większe znaczenie jako źródło informacji, szczególnie wśród młodego pokolenia, ma Internet i media społecznościowe, takie jak Facebook, Instagram, Twitter a nawet Tiktok⁴⁷. Wraz z rozwojem infrastruktury telekomunikacyjnej i pojawieniem się sieci światłowodowej, liczba użytkowników stale rośnie. Niemniej jednak koszt Internetu

⁴⁴ W praktyce jest tylko jeden kanał państwowy RTA-TV, drugi państwowy kanał jest bardzo trudno dostępny.

⁴⁵ Moby Group – największe w Afganistanie przedsiębiorstwo medialne, założone w 2002 roku przez afgańsko-australijskiego biznesmena, Saad Mohseni. Firma zaczęła od posiadania jednej stacji radiowej Arman FM. Obecnie jest właścicielem najbardziej popularnej stacji TOLO TV, posiada kilkanaście biur na terenie całego Afganistanu, a także w Azji południowej i środkowej oraz na bliskim wschodzie.

⁴⁶ Analfabetyzm mieszkańców Afganistanu (powyżej 15 roku życia) szacuje się na 12 mln (7,2 mln kobiet, 4,8 mln mężczyzn) z łącznej populacji 39,6 mln osób (<https://en.unesco.org/news/unesco-stands-all-afghans-ensure-youth-and-adults-afghanistan-especially-women-and-girls>). Afgańskie Ministerstwo Edukacji podało, że w ciągu ostatniej dekady ponad milion Afgańczyków skorzystało z programów alfabetyzacji. Sukcesywnie wdrażana jest również obecna krajowa strategia redukcji i wykorzenia analfabetyzmu, która obowiązuje do 2030 r. Celem jej jest osiągnięcie wskaźnika alfabetyzacji w Afganistanie do 60 procent.

⁴⁷ W styczniu 2021 roku w Afganistanie odnotowano 8,64 milionów użytkowników Internetu, źródło: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-afghanistan>

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

w Afganistanie jest dziesięciokrotnie wyższy niż krajach sąsiednich, a jakość usług dużo słabsza⁴⁸.

Od chwili ogłoszenia przez Stany Zjednoczone decyzji o wycofaniu się wojsk, sytuacja mediów uległa pogorszeniu. Wiele obcojęzycznych stacji radiowych i telewizyjnych finansowanych przez ambasady lub organizacje prowadzące działalność filantropijną, ograniczyła lub zakończyła całkowicie swoją działalność, przy okazji zamykając miejsca pracy wielu afgańskich dziennikarzy. Większość zagranicznych reporterów wraz z przejściem Kabulu przez talibów opuściła Afganistan.

5.2. Dostęp do środków masowego przekazu

Dostęp do Internetu, telewizji i radia różni się w zależności od regionu i tego w jakim stopniu jest na nim rozwinięta infrastruktura telekomunikacyjna oraz energetyczna. W dużych miastach zdecydowana większość populacji ma dostęp do różnego rodzaju środków masowego przekazu. W każdym domu, biurze, sklepie czy restauracji można zobaczyć telewizor lub radio. W niektórych miejscach w Kabulu⁴⁹ istnieje możliwość skorzystania z darmowej sieci bezprzewodowej wifi. Inaczej sytuacja wygląda na bardziej oddalonych od aglomeracji terenach, gdzie z powodu braku prądu i słabiej rozwiniętej infrastruktury telekomunikacyjnej, ludzie nie mają tak bezpośredniego dostępu do mediów. Tam zdecydowanie dominuje radio, którego fale są najłatwiej dostępne. Istnieją również lokalne stacje radiowe, których ludzie mogą słuchać nawet w chwilach przerwy w dostawie prądu, korzystając z radia na baterie⁵⁰.

Kto chce i posiada środki finansowe, zaopatruje się w antenę satelitarną, dzięki której może odbierać większą liczbę stacji w lepszej jakości. Na obszarach przejętych przez talibów, anteny, jako jeden z zakazanych symboli kultury zachodu, zwykle są mniej widoczne.

⁴⁸ Koszt miesięczny Internetu w Kabulu za 4 GB wynosi 450 afgani (5 USD)

⁴⁹ Lotnisko międzynarodowe w Kabulu, budynki rządowe, niektóre hotele, popularne restauracje, biura sprzedaży usług telekomunikacyjnych.

⁵⁰ Przerwy w dostawie prądu są częstym zjawiskiem, dobrze jest zaopatrzyć się w power bank. Przez przerwy w dostawie prądu oraz skoki w natężeniu szybko psują się urządzenia elektroniczne: ładowarki, telefony.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Telefon komórkowy w Kabulu ma każdy, czasem nawet po kilka sztuk⁵¹. Na wsiach, gdzie jest większy stopień ubóstwa, a telefon komórkowy nie jest artykułem pierwszej potrzeby już tak nie jest. Nadal jednak, na jedną rodzinę czy jedno gospodarstwo domowe przypada choć jeden numer.

5.3. Znaczenie mediów w życiu codziennym

Afgańczycy są zmęczeni trwającą od czterech dekad wojną i napływającymi zewsząd informacjami o kolejnych zamachach i ich ofiarach. Dlatego włączając telewizję lub radio przeważnie szukać będą programów odprężających i bardzo popularnych w Afganistanie tureckich seriali⁵². Jednak to czym interesują się ludzie i czego poszukują w mediach zależy w dużej mierze od ich wieku. Młodzież najchętniej ogląda programy rozrywkowe i muzyczne, obecnie niedostępne w telewizji a jedynie w Internecie. Znaczna część młodych ludzi jest wręcz uzależniona od zagranicznych seriali kryminalnych lub romantycznych oraz programów typu *lifestyle show*. Część młodych czerpie wzorce z telewizji czy Internetu, naśladuje sposób ubierania się czy fryzury popularnych osób. Nadal jednak kultura afgańska jest w społeczeństwie silnie zakorzeniona, ludzie się z nią identyfikują i pielęgnują to co odziedziczyli po poprzednich pokoleniach. Osoby w średnim wieku wybierają wiadomości⁵³, programy polityczne, społeczne i ekonomiczne. Interesują się debatami dotyczącymi sytuacji z życia codziennego.

Media w Afganistanie nie są jedynie źródłem informacji, są także okazją do spędzania czasu razem (np. wspólne oglądanie seriali), przestrzenią do wzajemnej komunikacji i wymiany poglądów.

⁵¹ Wynika to z różnic w działaniu i zasięgu poszczególnych sieci komórkowych w Kabulu. Niektóre sieci mają lepszy zasięg w budynkach, inne na drogach. Ludzie chcąc mieć cały czas kontakt i dostęp do Internetu zaopatrują się w kilka urządzeń i różne sieci telekomunikacyjne.

⁵² Zdarza się, że dany serial jest tak popularny że mułła decyduje się na zmianę godziny modlitwy, aby w modlitwie wzięła udział większa liczba wiernych i też aby on sam mógł obejrzeć serial.

⁵³ Najbardziej popularne są wiadomości na kanale prywatnym TOLO news emitowane codziennie o godzinie 18, trwają 30 minut.

5.4. Sytuacja dziennikarzy; zamachy

Dzisiejsi afgańscy dziennikarze to przede wszystkim przedstawiciele młodego pokolenia, o bardziej liberalnych poglądach. Większość nowoczesnych platform niezależnego dziennikarstwa jest własnością ludzi młodych i przez nich jest prowadzona. Większość z nich urodziła się po 2001 roku⁵⁴ i nie doświadczyła surowego prawa narzucanego za rządów talibów w latach 90-tych. Młodzi wyrastali w latach stacjonowania Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa ISAF⁵⁵, organizacji międzynarodowych walczących m.in. o prawa człowieka, ograniczenie analfabetyzmu, dostęp do szkół bez względu na płeć czy status społeczny. Dzięki temu obecne młode pokolenie wie jakie zadawać pytania, domaga się przestrzegania praw obywatelskich i otwartej przestrzeni do dyskusji. Wychowani z dostępem do Internetu, doskonale wiedzą czym są prawa człowieka, korupcja, znają różne modele funkcjonowania państw. Ma to ogromny wpływ na ich pracę, dobór tematów, a także sposób ich przedstawiania.

Ataki na dziennikarzy były narzędziem wywierania presji wobec rządu Aszraf Ghaniego. Dla talibów dziennikarze oznaczali szpiegów pracujących dla zachodu i afgańskiego rządu. Od momentu rozpoczęcia negocjacji pokojowych talibowie bardziej niż kiedykolwiek koncentrowali się na przejęciu kontroli nad narracją przy użyciu mediów społecznościowych oraz atakując dziennikarzy. Dziennikarze zawsze narażeni byli na ataki, jednakże odkąd w 2015 roku talibowie oficjalnie nazwali dziennikarzy 1TV i TOLO TV wrogami personalnymi, a ich stacje celem ataków⁵⁶, skala napaści zwiększyła się. W 2016 roku, talibski zamachowiec-samobójca zaatakował pracowników stacji TOLO podróżujących autobusem, zabijając siedmiu z nich i raniąc co najmniej 25⁵⁷. Gwałtowny wzrost liczby zamachów na pracowników mediów nastąpił we wrześniu 2020 roku, czyli od chwili kiedy wznowiono rozmowy pokojowe z talibami. Talibowie ostrzegali dziennikarzy przed subiektywnym przedstawianiem informacji i opowiadaniu się po stronie rządu. Rzecznik talibów, Zabiullah Mudżahid, niejednokrotnie wzywał dziennikarzy do obiektywnego przekazywania informacji i wystrzegania się przekształcenia w narzędzie propagandy rządu.

⁵⁴ średnia wieku w Afganistanie wynosi 19,5 roku <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/#people-and-society>

⁵⁵ ISAF – wojska operacyjne państw członkowskich NATO odpowiedzialne za utrzymanie porządku w Afganistanie w okresie 2001-2014.

⁵⁶ <https://waccglobal.org/media-barriers-in-afghanistan/>

⁵⁷ <https://www.abc.net.au/news/2016-01-21/car-bomb-explodes-near-russian-embassy-in-kabul/7103150>

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Ataki na dziennikarzy i groźby pod ich adresem mają ogromny wpływ na jakość przekazywanych informacji. Represje i terror powodują autocenzurę. Jeszcze przed przejściem rządu, na terenach kontrolowanych przez talibów lokalni urzędnicy będący pod ich presją domagali się od dziennikarzy zakończenia niektórych programów politycznych i rozrywkowych. Sami dziennikarze z obawy przed konsekwencjami zastanawiali się dwa razy przed emisją danego programu.

Dziennikarki, w takim samym stopniu jak mężczyźni, były celem ataków. Według danych przekazanych wiosną 2021 roku przez Afghan Journalists Safety Committee⁵⁸, na skutek fali zabójstw pracownic mediów, w ciągu kilku miesięcy z obawy o własne bezpieczeństwo z pracy zrezygnowało ponad trzysta dziennikarek z trzydziestu czterech różnych prowincji. Wiele z nich całkowicie opuściło kraj. Również właściciele stacji nie chcą już zatrudniać kobiet z obawy o ich bezpieczeństwo. Po zamachach na dziennikarki w grudniu 2020 roku i w marcu 2021 roku w mieście Dżalalabad w prowincji Nangarhar⁵⁹, stacja Enikaas Tv postanowiła nie zatrudniać kolejnych reporterek, a wcześniej zatrudnione dostały dyspozycję pracy z domu. Za zamachy na dziennikarki odpowiedzialność wzięło wówczas tzw. Państwo Islamskie, obecne w prowincji Nangarhar.

Inna organizacja działająca na rzecz ochrony praw dziennikarzy, Centre for the Protection of Afghan Women Journalists (CPAWJ)⁶⁰ w marcu 2021 roku opublikowała raport, w którym poinformowała, że w ciągu ostatniego roku odnotowano ponad 100 przypadków agresji wobec kobiet – dziennikarek, w tym zabójstw, gróźb, napaści fizycznych i słownych. Represje i przemoc wobec przedstawicieli mediów nie ustępuje, dotycząc również dziennikarki, których sytuacja, ze względu na płeć, i tak jest trudna. Kobiety w Afganistanie

⁵⁸ Afghan Journalists Safety Committee (AJSC) - to niezależna organizacja non-profit z siedzibą w Kabulu, która wspiera wolność prasy w Afganistanie. Prowadzi działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i praw dziennikarzy. AJSC powstała wskutek rekomendacji podczas Konferencji w Kabulu na temat wolności wypowiedzi, która została zorganizowana w marcu 2009 roku przez International Media Support. AJSC posiada radę doradczą składającą się ze znanych pracowników mediów i działaczy społeczeństwa obywatelskiego. Sekcja wykonawcza AJSC ma oficjalnych przedstawicieli w ośmiu regionach kraju i nieoficjalny punkt kontaktowy w pozostałych 26 prowincjach. AJSC ma przedstawicielstwa w całym kraju i zapewnienia pracownikom mediów niezbędną pomoc w razie potrzeby. Źródło: <https://ajsc.af/who-we-are/>

⁵⁹ W marcu w Nangarhar miały miejsce dwa ataki przeprowadzone przez uzbrojonego mężczyznę na dziennikarki z Enikaas Tv wskutek których dwie z nich, Mursal Habibi i Saadia, zginęły na miejscu, a Nazia została ranna. W grudniu 2020 roku, Malalai Maiwand, reporterka Enikaas TV i jej kierowca zostali zastrzeleni przez nieznanego mężczyznę.

⁶⁰ Center for the Protection of Afghan Women Journalists (CPAWJ) – jest to pierwsza afgańska organizacja pozarządowa założona przez dziennikarki i dla dziennikarek, po to aby je wspierać i chronić oraz stać na straży wolności prasy w Afganistanie. Organizacja powstała w 2017 r., współpracuje m.in. z międzynarodową organizacją Reporters without Borders. CPAWJ ma swoją siedzibę w Kabulu i przedstawicielstwa w 21 prowincjach.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

nadal muszą mierzyć się z niechęcią części patriarchalnego społeczeństwa, która uważa, że miejsce kobiet jest w domu. Zdarza się nadal, że rodzina nie pochwała wyboru pracy kobiety, ale przystaje na to, gdyż jest ona jedyną żywicielką rodziny. Dla kobiet presja społeczna i presja rodziny są czynnikiem mocno obciążającym ich psychikę.

Mimo wielu wezwań organizacji zrzeszających dziennikarzy o zintensyfikowanie wysiłków na rzecz ochrony dziennikarzy, sytuacja nie poprawiła się. Poprzedni rząd był zbyt słaby, aby zapewnić efektywną ochronę dziennikarzom. Dziennikarze dostawali pogróżki, ginęli nawet bez uprzednich ostrzeżeń. Wielu z nich, po przejęciu władzy przez talibów, opuściło Afganistan z obawy przed śmiercią.

Sytuacja dziennikarzy po upadku rządu stała się jeszcze trudniejsza. Nie mogą już nawet w teorii liczyć na pomoc i ochronę władz, ponieważ w tym przypadku to władze są głównym oprawcą. W ciągu dwóch miesięcy od przejęcia władzy, talibowie aresztowali 32 dziennikarzy, część z nich zostało pobitych⁶¹. Bardzo wielu dziennikarzy uciekło z kraju, spora część ukrywa się. Talibowie stosują groźby wobec dziennikarzy, zastraszania i przemoc. Mówi się również o ukierunkowanych zabójstwach przedstawicieli mediów. O stosunku rządu do dziennikarzy świadczy fakt mianowania w połowie września 2021r. na stanowisko rektora Uniwersytetu w Kabulu Mohammad Aszraf Ghairat, który w czerwcu i grudniu 2020 roku opublikował na Twitterze posty usprawiedliwiające przemoc wobec dziennikarzy i do niej nawołujące⁶².

Według informacji podawanych przez TOLO news, w drugiej połowie października 2021 roku, ponad 200 niezależnych mediów – zwłaszcza tych działających poza dużymi miastami - zostało zamkniętych, a 70 procent dziennikarzy w całym kraju straciło pracę. Wielu dziennikarzy zatrudniło się przy ciężkich pracach fizycznych, aby móc utrzymać siebie i swoje rodziny.

5.5. Talibowie a media

Talibowie przejmując w połowie lat 90-tych władzę w Kabulu wprowadzili porządek wzorowany na ekstremistycznym postrzeganiu szariat. Część zasad bezpośrednio odnosiła się do mediów i polegała na całkowitym zakazie słuchania radia i muzyki, oglądania telewizji pod groźbą kary fizycznej lub ograniczenia wolności. Zniszczeniu lub zamknięciu uległy

⁶¹ <https://www.hrw.org/node/380049/printable/print>

⁶² Cytat: „Dziennikarz-szpieg jest bardziej niebezpieczny niż setka żołnierzy. Wątpię w wiarę każdego, kto powstrzyma się od zabijania dziennikarzy. Zabijajcie dziennikarzy- szpiegów.”

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

wszystkie stacje telewizyjne i radiowe. Po przejęciu władzy przez talibów w 2021 roku, wiele stacji telewizyjnych i radiowych obawiając się podobnych restrykcji i wiedząc, że niektóre programy nie będą akceptowalne przez nowy reżim, zdecydowała się na samodzielną zmianę emitowanych treści. Znana ze swoich programów informacyjnych i rozrywkowych Tolo TV zdecydowała się na usunięcie programów muzycznych i oper mydlanych z audycji radiowych. Miłosne seriale dramatyczne zostały zastąpione tureckim serialem telewizyjnym, którego akcja rozgrywa się w czasach osmańskich, ze skromniej ubranymi aktorkami. Państwowa telewizja RTA-TV zdecydowała się na wycofanie do odwołania prezenterek z anteny. Niezależna, prowadzona przez kobiety telewizja Zan TV przestała emitować nowe programy. Nie wszystkie stacje poddały się presji. Prywatny kanał informacyjny Ariana TV utrzymał na antenie obecność kobiet. Podobnie TOLO TV, które raz w tygodniu emituje program śniadaniowy prowadzony przez kobietę, ma jedną presenterkę wiadomości i kilka reporterek widocznych podczas transmisji programów informacyjnych.

Talibowie obecnie będący u władzy w zdecydowanej większości są przeciwko mediom, jako narzędziu kultury zachodniej. Po dojściu do władzy zawiesili wydruk ponad 150 rodzajów prasy. Z drugiej jednak strony mają świadomość siły Internetu i wielu z nich korzysta z popularnych portali społecznościach do celów propagandowych. Wielu talibów ma założone konta na znanych platformach, takich jak Facebook czy Twitter. Bardzo znanym przykładem jest konto prowadzone na Twitterze przez rzecznika talibów. Zabiullah Mudżahid publikuje codziennie po kilka postów a jego konto obserwuje około 419 tysięcy osób i liczba ta codziennie rośnie⁶³. W 2014 roku Zabiullah Mudżahid przekonał się o sile Internetu i Twittera, kiedy publikując swój post zapomniał o włączonej funkcji geolokacji, która wbrew jego woli wskazała jego miejsce pobytu⁶⁴.

Mimo, że w połowie października 2021 roku, większość ministerstw w nowym rządzie miała już obsadzone stanowisko rzecznika prasowego, dziennikarze masowo skarżą się na brak współpracy z rządem i brak możliwości weryfikacji pojawiających się informacji. Osoby odpowiedzialne za kontakty z mediami nie informują dziennikarzy o działaniach swojego resortu. Większość stron rządowych przestała działać. Między innymi właśnie z powodu

⁶³ Liczba z dnia 30.10.2021 roku.

⁶⁴ Jeden z zamieszczonych przez Zabiullah Mujahed tweetów wskazał Sindh w Pakistanie, jako jego lokalizację, co wywołało pewne kontrowersje, ponieważ Pakistan jest często oskarżany o tajne powiązania i wspieranie talibów oraz to, że udziela schronienia przywódcom talibów. Zabiullah Mudżahid zaprzeczył jakoby miał przebywać wówczas poza Afganistanem a całą sytuację określił mianem wrogiego spisku polegającym na włamaniu się na jego konto.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

niemożności wykonywania rzetelnego dziennikarstwa, wiele niezależnych mediów podjęło decyzję o zamknięciu.

5.6. Cenzura i przepisy krajowe

Wszystkie produkcje czy to rodzime czy zagraniczne emitowane w kraju musiały zawsze spełniać określone normy obyczajowe. Było to określone przez ustawę z 2008 roku o środkach masowego przekazu. Wskazywała ona, iż wszystkie stacje są zobowiązane do przestrzegania zasad islamu, wartości narodowych, duchowych i moralnych oraz bezpieczeństwa psychicznego narodu afgańskiego⁶⁵. Z tego powodu, włączając telewizję – bez względu na to czy prywatną czy państwową – emitującą zagraniczne produkcje, możemy spotkać się m.in. z ocenzurowanym obrazem bardziej odsłoniętego kobiecego ciała (np. dekolt, nogi) lub scen intymnych (np. całowanie, przytulanie). Należy się spodziewać, że restrykcje te zostaną zaostrzone przez nowy rząd.

Sprawy dotyczące cenzury i związanych z nią regulacji w mediach jeszcze przed upadkiem rządu powodowały dyskusje i spory, ponieważ uczeni religijni interweniowali w ustalaniu, czy emitowane treści medialne są zgodne z zasadami islamu czy też nie. Zdarzało się, że decyzje Rady Ulama – najwyższego organu kluczowych przywódców islamskich, w dużej mierze finansowanych przez rząd – były sprzeczne z prawem konstytucyjnym. Problem polega na tym, że przy braku precyzyjnej definicji, co dokładnie stanowi islamskie lub nieislamskie treści medialne, konserwatywne grupy mają tendencję do wykorzystywania religii do promowania swoich poglądów⁶⁶.

Do 15 sierpnia 2021 r. państwowa telewizja oficjalnie nie dopuszczała obecności przed kamerami kobiet bez nakrycia głowy⁶⁷. Inaczej sytuacja wyglądała w telewizji prywatnej. Na najpopularniejszym kanale TOLO TV pojawiały się prezenterki, które miały zsunięte nakrycia głowy i odsłonięte włosy. Śledząc kultowe w Afganistanie programy rozrywkowe, takie jak *the Voice of Afghanistan* lub *Afghan Star*, można było zaobserwować coraz więcej kobiet odsłaniających włosy, zarówno wśród uczestniczek programów jak i osób z jury czy wśród publiczności.

⁶⁵ https://drive.google.com/file/d/19SuwTRHCLjsYDEFoefL0-oimyjl1Ek_/view?usp=sharing

⁶⁶ [WACC | Media barriers in Afghanistan \(waccglobal.org\)](http://waccglobal.org)

⁶⁷ ustawa o środkach masowego przekazu z 2008 roku

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

We wrześniu 2021 roku, szef tymczasowego rządu talibów, Ghari Jusuf Ahmadi, ogłosił 11 zasad, któremu podlegać mają afgańskie media oraz dziennikarze.

1. Nie można publikować treści stojących w sprzeczności z islamem.
2. Osobistości państwowe nie mogą być obrażane poprzez działania mediów.
3. Przestrzeń państwowa i prywatność nie mogą być obrażane.
4. Dziennikarze oraz media nie mogą zniekształcać treści wiadomości.
5. Dziennikarze tworząc swoje treści powinni wziąć pod uwagę zasady dziennikarstwa.
6. Media w swoich publikacjach muszą brać pod uwagę równowagę.
7. Należy zachować ostrożność przy publikowaniu tematów, których wiarygodność jest wątpliwa i nie zostały potwierdzone przez odpowiednie organy.
8. Należy zachować ostrożność przy publikowaniu tematów, które mogą mieć negatywny wpływ na opinię publiczną lub naruszą duchowość ludzi.
9. Media w swoich publikacjach muszą zachować neutralność i publikować to co jest prawdą.
10. Rządowe Centrum Mediów dołoży starań aby współpracować z mediami i dziennikarzami, ułatwiać przygotowywanie raportów; media następnie w porozumieniu z Centrum przygotowują swoje szczegółowe raporty.
11. W Biurze Mediów Rządowych, dla wygody mediów i dziennikarzy, przygotowany został specjalny formularz do przygotowywania raportów we współpracy z nim.

Źródło: FarsNews⁶⁸

Nowe zasady dotyczące mediów zostały wprowadzone bez konsultacji ze środowiskiem dziennikarskim i w praktyce całkowicie zakazują wszelkiej krytyki kierowanej pod adresem talibów. Przepisy są niejasne i pozostawiają dużą przestrzeń do dowolnej interpretacji, która z łatwością może prowadzić do prześladowań. Dziennikarze przestrzegając powyższych zasad nie mają możliwości ujawniania korupcji i nadużyć w rządzie. Wiele niezależnych mediów uznało to za próbę ich uciszenia i podjęło decyzję o

⁶⁸<https://www.farsnews.ir/news/14000629000174/%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A7%D9%86-%D9%82%D9%88%D8%A7%D9%86%DB%8C%D9%86-%D8%AC%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%B1%D8%B3%D8%A7%D9%86%D9%87%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D9%88%D8%B6%D8%B9-%DA%A9%D8%B1%D8%AF>

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

zamknięciu z uwagi na brak narzędzi do przedstawiania obiektywnych treści i dochodzenia prawdy. Obecnie aby wyemitować program polityczny potrzebne jest pozwolenie z Ministerstwa Informacji i Kultury.

Wprowadzeniu powyższych przepisów towarzyszyły liczne naruszenia swobód dziennikarskich. Odnotowano przypadki postrzeleń, tortur, zatrzymań. Kilkunastu dziennikarzy zostało aresztowanych za próbę relacjonowania protestu kobiet. 7 września 2021 r. talibskie siły bezpieczeństwa zatrzymały Taghi Darjabi i Nemat Naghdi, dziennikarzy z kabulskiego portalu medialnego Etelaat Ruz. Reporterzy relacjonowali protesty kobiet w Kabulu, domagając się położenia kresu łamaniu przez talibów praw kobiet. Dziennikarze zostali zabrani na posterunek policji w Kabulu, umieszczeni w oddzielnych celach i dotkliwie pobici za pomocą kablów. Po zwolnieniu obaj mężczyźni wymagali pomocy medycznej⁶⁹.

5.7. Wolność słowa

Zasadniczo, do 15 sierpnia 2021 r. media w Afganistanie w dużej mierze odzwierciedlały rzeczywistość. Inaczej pewne sprawy przedstawiała prorządowa telewizja państwowa, a inaczej niezależna, prywatna. Państwowa telewizja, która uchodziła za skorumpowaną, prezentowała pozytywne recenzje i reakcje ludzi na działania rządu. Rzadziej spotykano się z dyskusją na temat istniejących problemów czy wyzwań, z którymi rząd sobie nie radził. Niezależne media śledziły i przedstawiały afery korupcyjne, przypadki niekompetencji władz lub problemy społeczne. Z uwagi na większy obiektywizm i niezależność, to prywatne media cieszyły się większym zaufaniem wśród ludzi. Niestety obecnie wolność słowa została w Afganistanie poważnie ograniczona, co negatywnie wpływa na poziom wiarygodności. Niemniej jednak, nadal do prywatne stacje są głównym źródłem informacji dla społeczeństwa.

Jeszcze przed przejściem władzy przez talibów, dziennikarze coraz częściej mierzyli się z problemem wolności wypowiedzi. Kiedy między rządem a talibami trwała wojna psychologiczna i demonstracja siły, media stanowiły kluczowe narzędzie do wywierania wzajemnej presji. Dziennikarze byli zastraszani, zarzucało się im działania propagandowe dla rządu. Niemniej jednak, prywatne media w Afganistanie w pełni korzystały z prawa do publicznego wyrażania własnych poglądów, a praca dziennikarzy była uznawana nie tylko

⁶⁹ <https://www.hrw.org/news/2021/09/08/afghanistan-taliban-severely-beat-journalists#>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

lokalnie, ale również za granicą. Transparency International, międzynarodowa, niezależna i pozarządowa organizacja badająca, ujawniająca i zwalczająca praktyki korupcyjne, przyznała w grudniu 2020 roku nagrodę afgańskiemu dziennikarzowi Etilaat Ruz⁷⁰.

5.8. Siła mediów

Media z roku na rok zyskują coraz większe znaczenie i coraz mocniej wpływają na rzeczywistość. Afgańczycy wszelkiego pokroju, od wykształconej młodzieży miejskiej po wiejskich mułłów, rolników uprawiających opium i talibów, wszyscy korzystają z mediów społecznościowych. Media społecznościowe służą również dziennikarzom do utrzymywania kontaktu z rebeliantami. Popularne publikatory stały się też platformą do dyskusji np. na temat przemocy domowej wobec kobiet, która kiedyś była tematem tabu. Przy pomocy Internetu prowadzone są zbiórki charytatywne⁷¹. Siła mediów niejednokrotnie sprawiła, że rząd zdecydował się zmienić lub cofnąć uprzednio wydaną decyzję. Zdarzyło się tak na przykład w marcu 2021 roku, kiedy Kierownik Edukacji Miasta Kabul wydał całkowity zakaz wystąpień publicznych dla uczennic powyżej 12 roku życia. Decyzja ta natychmiast wywołała sprzeciw internautów, pojawiły się liczne oskarżenia o naruszenie praw i wolności dziewcząt oraz o powrót do stosowanych kiedyś przez talibów praktyk. Pod wpływem reakcji społeczeństwa zakaz szybko cofnięto.

Afgańskie media odegrały kluczową rolę w ujawnianiu fałszerstw w czasie wyborów prezydenckich w 2009 i 2014 roku. W 2009 roku stały się główną przyczyną decyzji o przeprowadzeniu drugiej tury wyborów. Media informowały wówczas o ponad milionie fałszywych głosów oddanych w pierwszej turze na ówczesnego prezydenta, Hamida Karzaja, zwiększając jego wynik do 54 procent, co dało mu wymaganą większość do wygranej w pierwszej turze. Do drugiej tury ostatecznie i tak nie doszło, bo główny kontrkandydat dr Abdullah Abdullah odmówił udziału w dalszej rozgrywce tłumacząc, że i tak ostateczny wynik będzie sfałszowany na korzyść urzędującego prezydenta. W 2014 roku, w trakcie kolejnych wyborów prezydenckich, prywatna stacja Tolo TV wyemitowała reportaż w sprawie oszustw wyborczych. Szef Bezpieczeństwa Kabulu Zahir Zahir oskarżał wówczas szefa

⁷⁰ <https://www.transparency.org/en/press/botakoz-kopbayeva-and-zaki-daryabi-etilaat-roz-newspaper-winners-of-2020-anti-corruption-award#>

⁷¹ W 2014 roku, po zejściu lawiny błotnej w Badachszenie dzięki uruchomionej zbiorce udało się zebrać pomoc pieniężną dla poszkodowanych.

AFGANISTAN „ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

sekretariatu niezależnej komisji wyborczej Ziaullagh Amarkhil o fałszerstwa po tym, jak w jednej z dzielnic Kabulu została zatrzymana przez policję ciężarówka pełna niezabezpieczonych materiałów wyborczych. Doniesienia raz jeszcze wpłynęły na decyzję dr Abdullah Abdullah, jednego z głównych kandydatów, o nieakceptowaniu wyników drugiej tury. Mocno rozczarowany polityk wezwał wówczas swoich zwolenników do protestu przeciwko nieposzanowaniu demokracji i rozpoczęciu demonstracji. Powstało zgromadzenie w Kabulu pod nazwą Ruch Przeciw Oszustwom (*dżanbesz-e zed-e taghalob*)

Innym przykładem świadczącym o sile Internetu może być decyzja byłego prezydenta Aszraf Ghaniego o anulowaniu umowy w 2015 roku między Ministerstwem Rozwoju Miast i Mieszkalnictwa a Khalil Firuzi, byłym dyrektorem Kabul Banku, skazanym w 2014 r. na 15 lat więzienia za defraudację i pranie pieniędzy. Decyzja została podjęta niemalże natychmiast, 24 godziny po podpisaniu umowy na skutek szerokiej krytyki obywateli i działaczy za pośrednictwem mediów.

Afgańskie Ministerstwo Obrony Narodowej w czerwcu 2021 roku po raz pierwszy zaczęło publikować materiały video ukazujące ataki sił rządowych na oddziały talibów⁷². Celem było ukazanie zdolności afgańskiej armii do stawienia skutecznego oporu rebeliantom oraz podniesienie morale społeczeństwa.

Obecnie wielu influencerów, a także zwykłych użytkowników mediów społecznościowych, którzy w przeszłości krytykowali poczynania talibów, z obawy przed prześladowaniem albo usunęło swoje posty, tweety albo całkowicie skasowało swoje konta. Mimo, że talibowie ogłosili amnestię wobec wszystkich osób wspierających poprzedni rząd, społeczeństwo nie ufa tym deklaracjom. Pojawiają się doniesienia o pojedynczych przypadkach prześladowania oraz poszukiwania osób krytykujących w przeszłości talibów.

⁷² [\(20+\) Watch | Facebook](#)

6. Komunikacja miejska i z innymi regionami kraju. Handel i podróżowanie; dostęp do lotniska w Kabulu, usługi pocztowe i telekomunikacja

Kabul, centrum administracyjne i gospodarcze kraju, jest jednym z najszybciej rozwijających się i jednocześnie najbardziej zakorkowanym miastem na świecie. Miasto leży w niecce i otoczone jest pasmami górskimi. Góry Asmaje i Szir Darwaze przechodzą też przez środek miasta dzieląc je na północny wschód i południowy zachód, co w znacznym stopniu determinuje jego infrastrukturę. Przez miasto przepływa również, już właściwie tylko okresowa rzeka, Kabul. Niegdyś dzieliła miasto na dwie części, obecnie koryto jest wypełnione odpadami. Szybki rozwój miasta i przedmieścia, rozrost nowych osiedli spowodowany napływem powracających migrantów i ludności wiejskiej wpłynął na zwiększenie zapotrzebowania na transport i jego częstotliwość.

Najnowsze szacunki wskazują, że ludność Kabulu przekracza cztery miliony trzysta tysięcy. Miasto zajmuje łącznie 1023 kilometry kwadratowe, a gęstość zaludnienia wynosi cztery i pół tysiąca mieszkańców na kilometr kwadratowy⁷³.

To czego nie oferuje transport publiczny dostarcza transport prywatny. Z logistycznego punktu widzenia podróżowanie jest proste, autobusy dostępne są przez 24 godziny na dobę a ceny są przystępne. Tłok, zły stan dróg wpływający na bezpieczeństwo i komfort jazdy. Niestety z uwagi na górzyste ukształtowanie terenu, podróże ze wschodu na zachód lub z północy na południe trwają bardzo długo. Zimą wiele dróg położonych w górach, z uwagi na leżący tam w tym okresie śnieg, jest całkowicie wyłączonych z użytku. Powoduje to, że niektóre prowincje np. Dajkundi i częściowo Badachschan w czasie zimy są odcięte od reszty kraju.

6.1. Komunikacja miejska

Transport miejski w Kabulu dzieli się na formalny państwowy, formalny prywatny oraz prywatny nieformalny. W skład pierwszego wchodzi autobusy miejskie kursujące wewnątrz

⁷³ <https://worldpopulationreview.com/world-cities/kabul-population>

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

miasta obsługiwane przez firmę Milli Bus. Koszt przejazdu to 5 afgani (33 grosze). Kursują rzadko i zatrzymują się również poza wyznaczonymi przystankami, co wydłuża podróż. Bardziej popularnym środkiem transportu są szybsze i wygodniejsze minibusy państwowe i prywatne, stosunkowo chętnie użytkowane przez kobiety. W mieście kursują minibusy przeznaczona wyłącznie dla kobiet. Średnia cena przejazdu wynosi 10 afgani (66 groszy). W Afganistanie, najbardziej powszechny jest system współdzielenia taksówek, tzw. *lajni* (dosłownie „liniowe”), który zbiera pasażerów podróżujących w tym samym kierunku, zwykle wzdłuż jednej drogi. Chcąc dotrzeć do celu pasażer zmienia taksówkę nawet kilkakrotnie. Są również taksówki typu *darbast* dost. drzwi zamknięte, co oznacza przejazd bez współpasażera. Ostatnio pojawiła się nawet specjalna aplikacja Kabul Taxi przez którą można zamówić taksówkę. Wszystkie formalne środki transportu muszą być zarejestrowane w Ministerstwie Transportu. Pętle autobusowe w Kabulu nie mają wydzielonego miejsca, autobusy parkują na poboczach dróg. W Kabulu autobusy i minibusy nie jeżdżą według rozkładów jazdy, raczej w oparciu o liczbę pasażerów. Autobus rusza po odpowiednim wypełnieniu się przez podróżujących. Trudno zatem niekiedy wybierając tę formę transportu o dokładne zaplanowanie godziny przybycia na miejsce.

Z uwagi na bardzo dużą populację miejską, formalny system nie jest w stanie sprostać potrzebom wszystkich pasażerów w Kabulu. Deficyt uzupełniają taksówki współdzielone działające w ramach nieformalnego systemu transportu. Ten środek transportu jest obecnie dominujący w stolicy Afganistanu i chętnie wykorzystywany np. przez kobiety z sąsiedztwa, pracujące lub studiujące w tym samym miejscu (codziennie ten sam kierowca przyjeżdża po nie i odwozi do domu). Warto pamiętać, że większość ludzi żyjących w Kabulu to ludność napływowa, która nie posiada praw do gruntów czy nieruchomości. Dla części tych osób samochód do dobra inwestycja, toteż wielu kierowców używa samochodów w celach zarobkowych. Są osoby, dla których wożenie pasażerów jest stałym i jedynym zajęciem i pracują w ten sposób przez cały dzień, a są również takie, dla których usługa transportowa stanowi dodatkowy zarobek i wykonują ją okazjonalnie, zazwyczaj w godzinach szczytu, kiedy stawki za przejazdy są wyższe.

Najtańszym środkiem transportu są kursujące na krótkich odcinkach zmotoryzowane riksze. Mimo, że są stosunkowo szybkie, to z uwagi na dużą emisję dwutlenku węgla i utrudnienia jakie powodują dla innych użytkowników dróg, mogą poruszać się jedynie w starym Kabulu.

Wśród nieformalnych prywatnych środków transportu są również taksówki typu *darbast* i *lajni*. Z uwagi na fakt, iż samochody nieformalnie świadczące usługi transportowe

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

nie są nigdzie zarejestrowane ani oznaczone jako taksówki, zdarzały się porwania pasażerów dla okupu. W godzinach wieczornych lub kiedy jest mniejszy ruch na drogach dużo bezpieczniejsze, zwłaszcza dla kobiet oraz osób zamożniejszych, jest korzystanie z rejestrowanych biało-żółtych taksówek. Niestety wiąże się to niekiedy z większą opłatą za przejazd.

Wśród szeregu problemów z jakimi muszą mierzyć się podróżujący mieszkańcy Kabulu są korki, spowodowane szybkim wzrostem populacji miejskiej przy jednoczesnym braku właściwego rozwoju infrastruktury drogowej.

Sporą niedogodnością dla mieszkańców Kabulu jest brak obwodnicy wokół miasta. Wprawdzie istnieje przepis zakazujący poruszania się ciężkich samochodów od godziny piątej rano do 21:30 wieczorem, jednakże nocne przejazdy załadowanych pojazdów bardzo niszczą drogi. Powstałe koleiny, a do tego brak konserwacji dróg, słaba jakość materiału a także zmienny klimat (gorąco w porze suchej, pora deszczowa, mróz) sprawiają, że nawet nowe jezdnie już po roku wymagają naprawy. Zniszczone drogi negatywnie wpływają na bezpieczeństwo jazdy oraz na kondycję samochodów, a w szczególności autobusów, które z powodu usterek bardzo szybko wyłączane są z użytku.

Na uwagę zasługuje fakt, że na większości skrzyżowań w mieście nie ma sygnalizacji świetlnej, a jeśli już jest to albo nie działa albo jest całkowicie ignorowana przez kierowców. W miejscach o największym natężeniu ruchu, pojazdami kieruje wyznaczona do tego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych osoba. Zdarza się, że w godzinach szczytu na jednym skrzyżowaniu pracuje kilku kierujących ruchem, którzy zmuszani są zastawiać kolejno ulice przenośnymi kolczatkami, tak aby móc skutecznie zatrzymać ruch pojazdów z jednej strony aby samochody z przeciwnego kierunku mogły bezpiecznie przejechać przez skrzyżowanie. Osoby wykonujące swoją pracę narażone są na wyzwiska i pobicia zdenerwowanych kierowców chcących jak najszybciej przedostać się przez zakorkowane ulice. Słaba dyscyplina ruchu i nieegzekwowanie przepisów ruchu drogowego niejednokrotnie stwarzają sytuacje chaotyczne i niebezpieczne, które nie ograniczają się jedynie do godzin szczytu.

Z uwagi na obecność w Kabulu instytucji rządowych i podmiotów międzynarodowych, ze względów bezpieczeństwa często zdarzały się blokady głównych dróg. Pojazdy są wówczas kierowane na boczne drogi o niskiej przepustowości. Ruch drogowy w Kabulu jest chaotyczny i nieprzewidywalny, zwłaszcza jak ma miejsce wspomniana blokada drogi. Tworzą się wówczas gigantyczne korki co może wydłużyć czas podróży nawet o dwie godziny. Trzeba brać takie okoliczności pod uwagę zwłaszcza podróżując na lotnisko.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

W Kabulu brak jest parkingów. Samochody parkowane są wzdłuż ulic, wyłączając ich pasy z użytku, co naturalnie zmniejsza przepustowość i jest kolejną przyczyną powodującą korki.

W Afganistanie nie ma ścieżek rowerowych, rowerzyści poruszają się po ulicy. Jest to popularny środek transportu zwłaszcza wśród uczniów i studentów. Rowery wykorzystywane są również przez handlarzy do przewozu towarów. Nie generują kosztów tak jak transport taksówką i w przeciwieństwie np. do autobusów są dostępne przez cały czas. Niejednokrotnie w ciągu dnia można zaobserwować obciążone do granic możliwości rowery.

Godziny szczytu w Kabulu zaczynają się o godzinie 7 rano a po południu około piętnastej i zwykle trwają około dwóch godzin. Deficyt pojazdów świadczących usługi transportowe mocniej odczuwają kobiety chcące złapać taksówkę wożącą współpasażerów. Po pierwsze, kierowcy niechętnie zabierają kobiety, ponieważ pasażerowie płci męskiej ze względów obyczajowych unikają siadania obok kobiet. Oznacza to zatem, że kierowcy trudniej będzie zebrać komplet pasażerów. Po drugie, kobiety z reguły drobniejsze i słabsze fizycznie miewają trudności z pokonaniem tłumu mężczyzn polujących na taksówki. W mieście nie ma przystanków autobusowych czy miejsc postoju taksówek. Aby złapać pojazd należy iść wzdłuż ulicy i czekać, aż ktoś się zatrzyma. Są też skrzyżowania będące lokalnymi węzłami komunikacyjnymi, gdzie krzyżują się trasy taksówek typu *lajni* a mieszkańcy mogą dogodnie przesiadać się.

Transport nie zaspokaja w pełni potrzeb mieszkańców Kabulu, dlatego też wielu z nich mając do pokonania niewielkie odległości np. na lokalne targowisko czy do szkoły, decyduje się na pokonanie dystansu pieszo. Jest duża szansa na to, że z powodu korków, do celu dotrze szybciej niż pojazdem. Z uwagi na wszechobecny handel i porozstawiane stragany, wiele chodników jest całkowicie zajętych przez sprzedawców i ich towar. Ponadto, drogi dla pieszych są w złej kondycji, miejscami z powodu murów obronnych wokół budynków rządowych są tak wąskie, że często zdarza się, że piesi zmuszenie są poruszać się po ulicy, zaburzając ruch samochodowy.

Płeć ma znaczenie jeśli chodzi o wybór środka transportu. Kobiety częściej korzystają z busików, aby podróżując być częścią grupy, unikają samotnych przejazdów taksówkami zarówno z obawy przed napacją na tle seksualnym, molestowaniem, ale również z powodów ekonomicznych, minibusy są tańsze.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Zdjęcie przedstawiające infrastrukturę drogową i jedną z pętli autobusowych w Kabulu. W tle u podnóża góry widać osiedle slumsów. Archiwum prywatne.

6.2. Komunikacja z innymi regionami kraju

Tunel Salang położony jest 120 km od Kabulu na wysokości 3400 m. n.p.m. i ma kluczowe znaczenie handlowe i komunikacyjne, ponieważ jest jedyną drogą łączącą stolicę z północnymi prowincjami kraju. Dziennie przejeżdża tamtędy nawet dziesięć tysięcy pojazdów. Tunel oddany do użytku został w 1964 roku, obecnie jego stan wymaga remontu i zainstalowania dobrej wentylacji. W tunelu mającym ponad dwa i pół kilometra długości odbywa się ruch dwukierunkowy, a pojazdy emitują trujące spaliny. Bardzo często zdarza się, że zimą w wyniku intensywnych opadów śniegu tunel przez kilka dni bywa nieprzejezdny.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Najniebezpieczniejsze jednak bywają lawiny, które mogą spowodować zasypanie wjazdu i wyjazdu z tunelu⁷⁴.

Innym istotnym szlakiem komunikacyjnym jest droga na południowy zachód prowadząca do Heratu m.in. przez Ghazni, Kandahar i Farah. Jest to główny szlak handlowy prowadzący drogą lądową do Iranu, Turcji i dalej do Europy. Pomimo, że remont tej trasy był jedną z najdroższych inwestycji z zakresu rozbudowy infrastruktury drogowej za czasów prezydenta Hamida Karzaia, to obecny stan jezdni jest bardzo zły i wymaga dalszej renowacji. Jakość użytego materiału z uwagi na korupcję była dużo niższa niż zakładano. Samochody ciężarowe poruszające się po drogach w Afganistanie nagminnie są przeładowywane nawet dwukrotnie. Do upadku rządu na tej trasie, zwłaszcza w prowincji Ghazni, zdarzały się bardzo często rabunki i napady przeprowadzane przez grupy rebelianckie. Zwłaszcza dla osób pochodzenia hazarskiego podróż tą drogą wiązała się z dużym ryzykiem przeszukań, kradzieży a nawet zabójstw.

Trzecią ważną trasą handlową i komunikacyjną jest trakt z Kabulu do Peszawaru w Pakistanie. Droga jest niezwykle atrakcyjna wizualnie z uwagi na fakt, że prowadzi z wysokich gór Afganistanu do niżej położonego Pakistanu. Podróżując serpentynami widzi się kolejno trzy tamy: Band Mahipar, Band Naghlo i Band Sorubi. Jest to jedna z dwóch głównych dróg prowadzących do Pakistanu⁷⁵, przeważnie wybierana przez dostawców z uwagi na bardzo dobrą dalszą drogę do portu w Karaczi. Szlak ma również niezwykle istotne znaczenie strategiczne o czym świadczy m.in. fakt, że sprzęt wojskowy dla stacjonujących w Afganistanie do 15 sierpnia 2021 r. wojsk był dostarczany tą drogą. Niejednokrotnie władze Pakistanu wykorzystywały ją do celów politycznych i zamykały granicę państwową na tym szlaku w celu wywarcia presji na rządzie afgańskim.

Z Kabulu do innych prowincji można podróżować zarówno autobusem - dworce autobusowe usytuowane są przy każdej drodze wylotowej z Kabulu - jak i taksówkami typu *laini* zarówno zarejestrowanymi jak i prywatnymi.

Kobiety nigdy nie podróżują same, dla ich bezpieczeństwa zawsze powinien towarzyszyć im jakiś męski członek rodziny lub starsza kobieta.

Przed upadkiem rządu, decydując się na podróż poza Kabul należało brać pod uwagę ryzyko związane z napadem. Dlatego też ludzie unikali przewożenia gotówki lub cennych

⁷⁴ W 2017 roku miała miejsce lawina, która całkowicie zablokowała wjazd i wyjazd z tunelu Salang. W wyniku braku tlenu i niskiej temperatury zmarło ponad 100 osób znajdujących się wówczas w tunelu.

⁷⁵ Druga droga do Pakistanu prowadzi przez Kandahar.

AFGANISTAN

„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

rzeczy, starali się podróżować w ciągu dnia a także niekiedy, zwłaszcza podróżując do południowych prowincji, zakładali tradycyjne stroje.

Po przejęciu władzy przez talibów dworce autobusowe były oblężone przez podróżnych próbujących się wydostać z kraju zarówno z powodów bezpieczeństwa jak i niepewnej przyszłości i rosnącego bezrobocia.

6.3. Handel

Stolica jest centrum aktywności gospodarczej, znajduje się tutaj najwięcej banków i siedzib przedsiębiorstw. Mieszkańcy Kabulu pracują głównie w handlu i usługach np. budowlanych. Oprócz wielu bazarów i targowisk, które można spotkać w każdej dzielnicy, w Kabulu są również nowoczesne centra handlowe usytuowane w bogatszych dzielnicach takich jak np. *Kheir Chane* czy *Szahr-e nau*. Można tam kupić głównie odzież i obuwie.

Bardzo popularny jest handel obnośny, zwłaszcza wśród biedniejszej części społeczeństwa. Sprzedawca jest mobilny i może się przemieszczać w zależności od natężenia ruchu i klientów, a także nie musi płacić czynszu, podatku co wpływa korzystnie na ceny produktów. Popularność tego typu formy handlu sprawia, że wózki z towarami zajmują całe pasy ulic, blokując całkowicie na nich ruch samochodowy. Przykładem jest obszar przy meczecie Pul-e Cheshti w starej dzielnicy Kabulu, gdzie z sześciu pasów drogi, tylko jeden jest przejezdny dla samochodów.

Praktycznie w każdej dzielnicy znajduje się przynajmniej jedno duże targowisko, najbardziej popularnym miejscem sprzedaży zwłaszcza hurtowej jest Bazar-e Mandawi w centrum miasta. Jest to jednocześnie najstarszy bazar w Kabulu o znaczeniu historycznym. Znany miejscem sprzedaży detalicznej jest Bazar-e Lycee Mariam w dzielnicy *Kheir Chane* w dystrykcie 11. W Kabulu popularne stały się ostatnio również supermarkety, zwłaszcza sieć Finest.

Stosunkowo często można spotkać handlarzy jedzeniem na ulicy, sprzedają głównie dania na ciepło i na zimno, zupy i soki owocowe. Zwykle jedzenie uliczne kupują tylko miejscowi. Ktoś nieprzyzwyczajony zazwyczaj będzie odczuwał poważne skutki związane z niestrawnością. Jedzenie jest zanieczyszczone, sprzedawane jest przy ruchliwych ulicach, gdzie samochody emitują spaliny, unosi się kurz. Z uwagi na słaby system kanalizacyjny, wiele oparów z odchodów unosi się w powietrzu osadzając m.in. na sprzedawanym jedzeniu.

6.4. Dostęp do lotniska

Lotnisko międzynarodowe w Kabulu położone jest w dystrykcie piętnastym i oddalone od centrum miasta jedynie o pięć kilometrów. Z uwagi na otaczające góry uważane jest za jedno z trudniejszych dla pilotów. Droga na lotnisko prowadzi dwiema głównymi drogami. Jedna przez centrum Kabulu przez Wazir Akbar Chan, a druga od północy miasta. 9 września 2021r. nowy rząd zmienił dotychczasową nazwę z Międzynarodowego Lotniska im. Hamida Karzaja, która funkcjonowała od 2014 roku, na Lotnisko w Kabulu (Mejdan-e Hawai-e Kabul), Kabul Airport).

Do przejścia władzy przez Talibów transport lotniczy w Afganistanie świadczony był przez kilku przewoźników krajowych i międzynarodowych (przewoźnik krajowy, zagraniczne), a lotnisko w Kabulu było najbardziej ruchliwym w kraju, również ze względu na położoną przy nim bazę wojskową. Codziennie realizowane były loty do Dubaju, Islamabadu.

Po upadku rządu, kontrolę nad lotniskiem przejęli talibowie. Przez około półtora miesiąca port lotniczy był wyłączony z użytku. Na początku października 2021r. problemy techniczne zostały rozwiązane. Port lotniczy zaczął normalnie obsługiwać loty krajowe, a ceny biletów nie zmieniły się i oscylują w granicach 100 USD w zależności od destynacji. Loty krajowe są bardzo popularną metodą przemieszczania się z uwagi na szybką podróż⁷⁶.

Pierwszym kierunkiem jaki był realizowany w ramach lotów międzynarodowych była trasa Kabul – Islamabad, obsługiwana wyłącznie przez pakistańskie linie PIA (Pakistan International Airlines). W tym przypadku cena biletu wzrosła ze 150 - 200 USD początkowo do 1200 USD a następnie do 2500 USD. Na skutek licznych protestów domagających się obniżki cen obywateli Afganistanu, nowy rząd zwrócił się do pakistańskich linii lotniczych o nie zawyżanie cen. Wobec nacisków talibów, PIA Airlines całkowicie zawiesiły loty do Kabulu. Zawieszenie nastąpiło 14 października 2021 roku, gdy rząd talibów nakazał linii lotniczej, jedynemu międzynarodowemu przewoźnikowi regularnie operującemu poza afgańską stolicą, obniżyć ceny biletów do poziomu sprzed upadku wspieranego przez Zachód rządu afgańskiego w sierpniu.

Szóstego października 2021 roku nowy rząd ponownie otworzył Biuro Paszportowe w Kabulu. Dokumenty podróży wydawane są w pierwszej kolejności studentom oraz osobom wymagającym leczenia za granicą. Według oficjalnie przekazanych danych około 170 tysięcy

⁷⁶ Lot z Kabulu do Heratu kosztuje około 100 USD i trwa pół godziny. Drogą lądową podróż do Heratu trwa ponad dziesięć godzin i kosztuje około 15-20 USD.

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

osób oczekiwało na odbiór paszportu lub rozpatrzenie wniosku. Od chwili otwarcia Biura Paszportowego w ciągu pierwszego tygodnia wydanych zostało ponad 30 tysięcy paszportów⁷⁷. Wielu Afgańczyków potrzebuje paszportu, aby kontynuować lub ukończyć studia za granicą. Spora część posiada tytuły pobytowe w innych krajach do których planuje wyjechać zaraz po otrzymaniu właściwego dokumentu. Pod koniec października szef Urzędu Paszportowego ogłosił, że w kolejnych dużych prowincjach rozwiązane zostaną problemy techniczne i rozpocznie się dystrybucja paszportów.

6.5. Usługi pocztowe i telekomunikacja

Do 15 sierpnia 2021 roku Afgańska Poczta działała w Kabulu sprawnie, posiadając jeden centralny urząd pocztowy oraz kilkadziesiąt miejskich urzędów. Oprócz podstawowych usług jakie świadczyła, można było nadać drogą lotniczą przesyłkę w dowolne miejsce za granicę. Poczta ma swoją stronę internetową⁷⁸ prowadzoną w języku dari i paszto oraz w ograniczonym stopniu w języku angielskim.

Poczta w Afganistanie służy przede wszystkim do nadawania i odbierania przesyłek zagranicznych. Z uwagi na brak dokładnej numeracji domów w niektórych częściach miasta nie istnieje funkcja dostarczania przesyłek pod wskazany adres. Jeśli ktoś spodziewa się paczki, musi udać się osobiście do oddziału poczty i tam ją odebrać. Podobnie, w kraju nie korzysta się z usług poczty w celu przekazania listu urzędowego. W praktyce instytucje państwowe np. sądy udzielają informacji i wydają dokumenty jedynie w przypadku osobistego kontaktu. Na domach i mieszkaniach nie ma więc nawet skrzynek na listy.

W Afganistanie od kilku lat istnieje przepis wymagający od kupującego kartę SIM rejestracji i podania danych osobowych. Dodatkowo jedna osoba nie może kupić więcej niż trzy karty SIM u jednego operatora. W praktyce jednak mieszkańcy nie stosują się ani do powyższych przepisów ani do limitów. Jak już zostało wspomniane w niniejszym rozdziale, usługi telekomunikacyjne są słabej jakości, dlatego też użytkownicy korzystają z kilku kart sim i kilku operatorów, których jakość usług wzajemnie się różni. Koszt Internetu jest stosunkowo wysoki i wynosi około 15 dolarów za 5 gigabajtów ważne przez 1 miesiąc. W

⁷⁷ Po otwarciu Biura Paszportowego dziennie wydawanych było około 4-4,5 tysiąca paszportów. Władze planują zwiększyć tę liczbę do 6 tysięcy.

⁷⁸ <https://afghanpost.gov.af/en>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

Afganistanie z telefonów i Internetu w telefonie korzysta się poprzez doładowania a nie w oparciu o abonament.

W Afganistanie działa pięć firm telekomunikacyjnych. Liczba klientów to ok. 22 mln, z czego 10 mln korzysta z usług internetowych⁷⁹.

⁷⁹ <https://tolonews.com/business-175098>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

BIBLIOGRAFIA

1. <https://www.dw.com/fa-af/air-pollution-killed-5000-people-in-kabul-in-2020/a-56211969>
2. <https://www.nytimes.com/2021/03/21/world/asia/kabul-dogs-crime.html>
3. <https://worldpopulationreview.com/world-cities/kabul-population>
4. <https://www.undp.org/press-releases/97-percent-afghans-could-plunge-poverty-mid-2022-says-undp>
5. <https://www.nytimes.com/2021/09/22/world/asia/afghanistan-covid-hospitals.html>
6. <https://awcci.af/wp-content/uploads/2021/04/AWCCI-WNBA-Report-.pdf>
7. <https://tolonews.com/afghanistan-175208>
8. <https://tolonews.com/index.php/fa/afghanistan-174721>
9. <https://twitter.com/tolonews/status/1453620184720289797>
10. <https://tolonews.com/fa/business-174912>
11. <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/afg149120.pdf>
12. Pełna treść kodeksu pracy: <https://moci.gov.af/sites/default/files/2021-05/%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86-%DA%A9%D8%A7%D8%B1.pdf>
13. Implementing Afghanistan's Elimination of Violence against Women Law | HRW
14. [afg_flash_appeal_2021.pdf \(reliefweb.int\)](#)
15. [بی جاشدگان داخلی به کمک موسسات به خانه های شان برمیگردند | طلوع نیوز \(tolonews.com\)](#)
16. <https://www.development-today.com/archive/dt-2021/dt-3--2021/forced-return-of-afghans-hampers-the-pursuit-of-durable-solutions>
17. <https://datareportal.com/reports/digital-2021-afghanistan>
18. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/#people-and-society>
19. https://drive.google.com/file/d/19SuwTRHCLjsYDEFoefL0-oimyjll1Ek_/view?usp=sharing
20. [WACC | Media barriers in Afghanistan \(waccglobal.org\)](#)
21. <https://www.transparency.org/en/press/botakoz-kopbayeva-and-zaki-daryabi-etilaat-roz-newspaper-winners-of-2020-anti-corruption-award#>
22. <https://waccglobal.org/media-barriers-in-afghanistan/>
23. <https://ajsc.af/who-we-are/>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

24. [\(20+\) Watch | Facebook](#)
25. <https://worldpopulationreview.com/world-cities/kabul-population>
26. <https://afghanpost.gov.af/en>
27. <https://tolonews.com/business-175098>
28. <https://en.unesco.org/news/unesco-stands-all-afghans-ensure-youth-and-adults-afghanistan-especially-women-and-girls>
29. <https://www.hrw.org/node/380049/printable/print>
30. <https://www.hrw.org/news/2021/09/08/afghanistan-taliban-severely-beat-journalists#>

AFGANISTAN
„ŻYCIE CODZIENNE W KABULU”

O Autorach:

Salim Zabardast – urodzony w Kabulu w 1982 roku; w latach 2002-2005 pracownik szwedzkiej organizacji pozarządowej działającej w Afganistanie (SCA); w latach 2005-2006 Delegatury Komisji Europejskiej w Afganistanie. W 2008 r. ukończył dwuletni kurs nauki języka polskiego i kultury polskiej w Polonicum. Absolwent studiów I stopnia Instytutu Stosunków Międzynarodowych oraz studiów II stopnia na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 2010-2020 pracownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych Islamskiej Republiki Afganistanu; były dyplomata, w latach 2010-2013 i 2016-2019 pełnił kolejno funkcje konsula i I sekretarza w Ambasadzie Afganistanu w Warszawie. Obecnie pracuje jako tłumacz języków perski, paszto i urdu dla polskich podmiotów państwowych i prywatnych.

Ewelina Zabardast - absolwentka Instytutu Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, a także Iranistyki na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 2006/2007 stypendystka Międzynarodowego Centrum Studiów Perskich na Uniwersytecie w Teheranie. W latach 2013-2019 pracownik Departamentu Postępowań Uchodźczych Urzędu do Spraw Cudzoziemców, odpowiedzialny za rozpatrywanie spraw osób ubiegających się o azyl pochodzących z Bliskiego Wschodu; ukończyła szkolenie EASO dla trenerów poświęcone identyfikowaniu handlu ludźmi, którzy mogą potrzebować ochrony międzynarodowej. Od 2019 do 2021 analityk ds. migracji w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA oraz członek Krajowego Punktu Kontaktowego Europejskiej Sieci Migracyjnej.